

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra teologické etiky, sociální etiky a etického vzdělávání

Diplomová práce

PRAVDA V POLITICE

Může křesťan vnášet pravdivost do současné české politiky?

Vedoucí práce: Doc. Mgr. Jindřich Šraj, Dr. theol.

Autor práce: Bc. Ludmila Kolářová

Studijní obor: Pastorační asistent

Forma studia: Kombinovaná

Ročník: 4.

2009

Prohlašuji, že jsem svoji diplomovou práci vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

15. dubna 2009

vlastnoruční podpis

Děkuji vedoucímu diplomové práce doc. Mgr. Jindřichu Šrajerovi, Dr. theol.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Obsah

Úvod	6
1 Odpovědnost křesťana za svět a společnost	8
1.1 Poslání člověka.....	8
1.2 Charakteristika dnešní doby	10
1.2.1 Obecná charakteristika	10
1.2.2 Situace v České republice	11
1.3 Úloha křesťana v současné české společnosti.....	14
1.4 Církev, křesťan a politika.....	18
1.4.1 Politika a její význam pro život společnosti	18
1.4.2 Vztah církve a politiky	19
1.4.3 Role křesťana v politice	23
1.4.4 Křesťan a politické strany	28
2 Pravda jako nezbytná hodnota lidského života	32
2.1 Co je to pravda?	32
2.2 Pravda a pravdivost z pohledu víry	34
2.2.1 Starý zákon.....	34
2.2.2 Nový zákon	35
2.2.3 Osmé přikázání.....	36
2.3 Pravda v myšlení, jednání, slovech	38
2.4 Sociální dimenze pravdy a pravdivosti	41
2.5 Lež jako hřích i psychologický problém.....	42
2.5.1 Historie vnímání lži.....	42
2.5.2 Lež jako hřích.....	43
2.5.3 Lež jako psychologický problém	44
2.6 Umění zacházet s pravdou	46
2.7 Charakteristika pravdivého člověka.....	49
3 Pravda jako součást politické etiky	51
3.1 Politická etika.....	51
3.1.1 Vztah politiky a morálky.....	51

3.1.2 Mravní způsobilost politika	53
3.2 Pravda v totalitě a v demokracii	55
3.2.1 Pravda v totalitě.....	55
3.2.2 Pravda v demokracii.....	57
3.3 Důvody porušování pravdy v politice	59
3.3.1 Lhaní jako norma chování.....	59
3.3.2 Lhaní jako cesta k získání a udržení moci	61
3.4 Příklady porušování pravdy v politice	63
3.4.1 Porušování práva na informace	63
3.4.2 Komolení pravdy, vytváření polopravd	65
3.4.3 Poškozování cti a dobré pověsti	66
4 Pravdivý člověk v české politice.....	68
4.1 Vztah osobností české politiky k pravdě.....	68
4.1.1 Tomáš G. Masaryk	68
4.1.2 Václav Havel	72
4.2 Vize pravdivého a úspěšného politika.....	75
4.2.1 Chce naše společnost pravdivé politiky?	75
4.2.2 Motivace jako předpoklad práce v politice	76
4.2.3 Cnosti a schopnosti dobrého politika	78
Závěr.....	82
Seznam použitých zdrojů	84

Úvod

V období po sametové revoluci¹ jsme se radovali z krásné svobody a z možnosti budovat něco nového a lepšího, než bylo to staré. Tehdy jsme si představovali, že při zavedení demokratických pravidel zvítězí v naší zemi pravda a láska nad lží a nenávistí.²

S odstupem téměř dvaceti let vidíme mnohé věci v jiném světle. Poznali jsme, že svoboda je nejenom krásná, ale i těžká. A že s vítězstvím pravdy a lásky to není úplně jednoduché. Svoboda nám dává možnost volit mezi sobectvím a odpovědností vůči druhým, mezi dobrem a zlem, mezi lepším a horším. Volit to lepší je často náročné. Obtížné ale někdy bývá i rozpoznat, která z nabízených možností je ta dobrá. Rychlé změny ve společnosti nás nutí hledat odpovědi na otázky, co máme dělat, abychom jednali správně. Vítězství pravdy a lásky je vize a my stále hledáme cesty, jak se k ní přibližovat.

Hledání jedné z těchto cest je předmětem následující práce. Budeme se v ní zabývat pravdou a pravdivostí v našem životě a v politice. Cílem práce je najít odpověď na otázku, zda křesťan může vnášet pravdu a pravdivost do současné české politiky. Ověříme předpoklad, že to možné je a pokusíme se zjistit, za jakých podmínek.

Na začátku hledání se objevují obecné otázky, které souvisí se smyslem života, se svobodou, s naším vztahem vůči sobě, světu a Bohu. „Jak máme jako křesťané žít? Máme odpovědnost jen každý sám za sebe, nebo i za druhé a za celý svět? Jaká je vlastně doba, ve které žijeme? Máme se aktivně zapojit do života společnosti? Máme se angažovat v politice? Může druhým lidem něco nabídnout naše víra, naše naděje?“. To jsou úvahy, na které budeme hledat odpovědi v první kapitole práce.

---

¹ „Sametovou revolucí“ je označováno období od 17. listopadu 1989, které vedlo k pádu socialistického zřízení a návratu Československa k nezávislosti a demokracii.

² „Pravda a láska zvítězí nad lží a nenávistí“ bylo volební heslo Václava Havla. Stalo se symbolem doby po sametové revoluci.

Ve druhé kapitole se zaměříme na téma pravdy a pravdivosti. Najdeme odpověď na otázku, co je to pravda. Podíváme se na pravdu a pravdivost pohledem víry. Budeme se zabývat osobní a sociální dimenzí pravdy a všimneme si teologických i psychologických aspektů lži. Pokusíme se vytvořit charakteristiku pravdivého člověka.

Ve třetí kapitole se budeme věnovat oblasti politiky a její morálky. „Slušnost a politika, to vůbec nejde dohromady“, říkají někteří lidé. Politika je spojována se lží, korupcí, nečistým bojem o moc, dokonce i s organizovaným zločinem. Práce v politice je často vnímána jako cosi nekalého, souvisejícího s „ušpiněním si rukou“. To je pohled z jedné strany. Na druhé straně víme, že v politice pracuje dost poctivých a čestných lidí. Proto prozkoumáme vztah politiky a morálky a posoudíme význam mravní způsobilosti politika. Zjistíme, jaký prostor má pravda v totalitě a jaký v demokracii. Budeme hledat hlavní důvody porušování pravdy v politice a popíšeme několik způsobů, jakými k porušování pravdy dochází. Teoretické poznatky propojíme s praktickými příklady.

V poslední části práce si všimne, jaký vztah k pravdě měly dvě velké osobnosti české politiky – Tomáš G. Masaryk a Václav Havel. Pokusíme se vytvořit vizi pravdivého a úspěšného politika.

V závěru shrneme dílčí výstupy práce a odpovíme na otázku, zda může křesťan vnášet pravdu a pravdivost do současné české politiky. Zhodnotíme, zda má výstup práce význam pro praktický život a případně navrhneme způsob dalšího rozpracování tématu.

Podkladem pro zpracování diplomové práce jsou dokumenty, knihy, periodika, odborné články. Jsou využity tištěné a elektronické zdroje, při výběru podkladů bylo přihlíženo k jejich aktuálnosti. Teoretické poznatky teologů, politiků, sociologů a psychologů jsou doplňovány praktickými zkušenostmi ze současného života.

1 Odpovědnost křesťana za svět a společnost

1.1 Poslání člověka

*„Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem,
stvořil ho, aby byl obrazem Božím,
jako muže a ženu je stvořil.*

A Bůh jim požehnal a řekl jim:

Plod'te a množte se a naplňte zemi.

*Podmaňte ji a panujte nad mořskými rybami,
nad nebeským ptactvem, nade vším živým,
co se na zemi hýbe.“³*

Když přemýšlíme o slovech z knihy Genesis, tak nás naplňuje úžas nad tím, kdo je to člověk. Bytost, kterou stvořitel celého vesmíru nazývá svým obrazem a kterou pověřuje spravováním všeho, co je na zemi. Toto vědomí nám dává pocit důstojnosti, ale také nás vede k pokoře a k odpovědnosti. Kdo má ale odpovědnost? Lidské společenství jako celek, ve kterém jsme anonymně skryti? Nebo je nositelem odpovědnosti každý z nás jako jednotlivec? A co může člověk jako jednotlivec dělat pro to, aby bylo na světě dobře? Takové otázky si klade ten, kdo se v dnešní době ještě nenechal zcela pohltit konzumním způsobem života a občas se zamýšlí nad cílem svého bytí.

Člověk není anonymní částíčkou lidstva, každý z nás je jedinečný a neopakovatelný. Proto také každý z nás nese individuální odpovědnost za sebe, za své okolí i za celý svět. Každý z nás se může svobodně přiklánět k dobru nebo ke zlu. Svoboda je jeden z darů, které člověk od Boha dostal. Není to ale možnost dělat cokoli, jakkoli a kdekoli. Jednat svobodně znamená rozhodovat se co nejlépe, abychom svůj život směřovali k hodnotám, které pokládáme za

---

³ Gn 1,27

podstatné. Skutečná svoboda existuje, když se lidé rozhodují ve věcech týkajících se jejich osobního a společenského života podle svého přání - ale s osvíceným svědomím, které je základem moudrosti.⁴ Ta přitahuje lidskou mysl k hledání pravdy a dobra. Naše doba potřebuje tuto moudrost více než minulá století k tomu, aby všechny její objevy zlidštilely a budoucnost světa byla v bezpečí.⁵

Spravovat zemi neznamena pouze mít nadvládu nad stvořenou přírodou. Naším úkolem je také starat se o politický, společenský a hospodářský řád, který by jednotlivcům i skupinám dobře sloužil a pomáhal jim uplatňovat a rozvíjet jejich důstojnost. Náš svět je něčím, co k nám či ke mně patří – nikoli ovšem jako majetek, s nímž mohu svévolně zacházet, ale jako domov, o nějž mám pečovat v rámci svého pobytu. Řekneme-li například „naše“ vlast, tak by to měl být výraz odpovědnosti našeho českého společenství ke světu a k jeho událostem.⁶

Bůh určil, že člověk má žít ve společnosti ostatních lidí a přizpůsobovat se jí. Společnost je totiž přirozeným prostředkem, kterého člověk může kdykoliv použít, aby dosáhl cíle, který je mu určen. Společnost tu je pro člověka, nikoliv člověk pro společnost. To si ale nemůžeme vysvětlovat tím způsobem, že společnost má sloužit neomezeným zájmům jednotlivců. Máme to chápat tak, že všichni mohou dosáhnout vzájemnou a společnou přičinlivostí skutečný prospěch na zemi, jestliže se sloučí do řádné společnosti. V ní se rozvíjejí a dozrávají vrozené schopnosti člověka. Pouze v osobním životě by to nebylo možné.⁷

Ze společenské povahy člověka je zřejmé, že pokrok lidské osoby a rozvoj společnosti na sobě vzájemně závisí. Člověk je a musí být počátkem, nositelem i cílem všech společenských institucí. A jakákoli skupina musí mít na zřeteli potřeby jiných skupin a blaho celého lidstva.⁸

---

⁴ Srov. MORIN, D. *Učení II. vatikánského koncilu*, s. 37.

⁵ Srov. GS 15.

⁶ Srov. PALOUŠ, R. Náš. In *Z plnosti Kristovy. Sborník k devadesátinám Oto Mádra*, s. 20.

⁷ Srov. *Divini redemptoris. Encyklika Pia XI.* [online].

⁸ Srov. GS 25.

1.2 Charakteristika dnešní doby

1.2.1 Obecná charakteristika

II. vatikánský koncil charakterizoval dnešní dobu jako období vyznačující se hlubokými a rychlými změnami. Příčinou změn je lidská vynalézavost a tvůrčí úsilí. Tyto změny však působí zpětně na člověka, ovlivňují jeho individuální i kolektivní úsudky a zájmy, jeho způsob myšlení i jednání. Změny jsou nejenom příčinou pokroku, ale přinášejí i určité nesnáze. Člověk rozšiřuje svou moc, ale nedokáže ji vždy ovládat tak, aby mu sloužila. Snaží se proniknout hlouběji do svého nitra, ale často se ocitá v nejistotě sám o sobě. Postupně stále jasněji objevuje zákony společenského života, ale neví si rady, jaký směr mu má dát. Lidstvo oplývá bohatstvím a přesto jsou země, kde většina obyvatelstva trpí hladem. Lidé mají vyhraněný smysl pro svobodu, přesto vznikají nové formy duševního a společenského otroctví. Na jedné straně jsme svědky prudkého vědeckého rozvoje, na druhé straně je pro mnoho lidí na světě nedostupné základní vzdělání. Zatímco svět cítí jednotu a vzájemnou závislost jednotlivců a společností, je vlivem protikladných sil násilně rozdělován. Trvají stále ještě politické, společenské, hospodářské, rasové a ideologické rozpory.⁹

Pro začátek třetího tisíciletí je typický rychlý vývoj digitálních technologií určených k vytváření, zpracování, šíření a užívání informací. To přispělo ke vzniku nové informační společnosti. Nepřetržitý proud informací vede ke zrychlení všech společenských procesů. Dochází k propojení politických, sociokulturních a ekonomických událostí na globální úrovni. Globalizace jako univerzální trend současného vývoje vytváří nejen nové příležitosti, ale přináší i rizika. Pokroky v biomedicíně otevírají cestu k léčbě nemocí, ale také ke zneužívání lidských embryí, které může vést až k reprodukčnímu klonování lidí. K problémům dnešní doby patří i narůstající extremismus a teroristické útoky.

---

⁹ Srov. GS 4.

Dnešní svět je zároveň mocný i slabý, schopný nejlepšího i nejhoršího. Lidstvu se otevírá cesta ke svobodě nebo k otroctví, k pokroku nebo k úpadku, k bratrství nebo k nenávisti. Člověk si uvědomuje, že je na něm, aby správně usměrňoval síly, které vyvolal a které ho mohou buď zničit, nebo mu sloužit.¹⁰

1.2.2 Situace v České republice

Zatím jsme dnešní dobu charakterizovali z celosvětového pohledu. Jak vypadá současná situace v České republice? Dnešní česká doba má specifické problémy, které koření v morálním úpadku společnosti v době totality. Dochází k různým nespravedlnostem, k rozkrádání bank a podniků neprofesionálními vlastníky a manažery, k těžko postižitelné korupci, ke krácení daní atd. Prohloubily se sociální rozdíly mezi velkými skupinami chudších obyvatel a skupinami nápadně bohatých, mezi bezmocnými a mocnými. Ve společnosti chybí silná střední třída. Do očí bijí ze starých nomenklatur pocházející pochybné praktiky otrlých prospěchářů transformace.¹¹ Novým fenoménem českého prostředí je také špatné hospodaření s veřejnými prostředky. Občas se stává, že granty a dotace nejsou správně využity, protože jejich část nesměřuje k původnímu účelu, ale k osobnímu obohacení lidí, kteří je spravují.

Problémy nacházíme i v sociální oblasti. Narůstá kriminalita a násilnosti, stoupá rozvodovost. V některých rodinách už vyrostla druhá generace lidí, kteří nepracují a žijí ze sociálních dávek. Vyrůstá počet osob, které jsou ohrožené závislostí – na nelegálních drogách, na alkoholu, na hracích automatech. Reklamy sdělují, co vše si máme koupit, abychom byli šťastni. A zároveň nabízejí rychlé půjčky, které jsou pro mnoho lidí začátkem cesty k exekuci majetku a k životu na ulici. Společnost nenechává tyto a další problémy bez povšimnutí, snaží se je řešit. Je také dost lidí, kteří mají smysl pro solidaritu a pomáhají i individuálně.

---

¹⁰ Srov. GS 9.

¹¹ Srov. ŠRAJER, J. *Teologická etika a česká přítomnost*. [online].

Snaha pomáhat druhým nebo pečovat o obecné blaho je ale často vnímána jako hloupost. Kdo není „vychytralý“, ten není chytrý.

Svoboda náboženství umožňuje činnost církvím a dává prostor pro šíření víry. Mnoho lidí má ale o křesťanství mylné informace, redukující se na představu moci a majetku chtivé instituce, která manipuluje se „stádem nemyslících ovcí“. Bohužel část takto uvažujících lidí naplňuje svoji duchovní dimenzi praktikami souvisejícími s okultismem nebo si dělá boha z materiálního konzumu.

Pozůstatkem z dřívější doby je tedy zmatek v základních hodnotách, malá odolnost vůči ideové manipulaci a oslabená mravní integrita. I po téměř dvaceti letech demokracie se stále musíme učit žít ve svobodě, přebírat zodpovědnost za svůj vlastní život a za veřejné poměry. Musíme se stávat zralými, tvůrčími osobnostmi, které jsou schopny a připraveny rozvíjet se, zodpovídat za vlastní život a jednání a přiměřeně přispívat k rozvoji společnosti a světa.¹²

Situaci v České republice na začátku třetího tisíciletí si můžeme přiblížit pomocí výroků dvou prezidentů. V novoročním pozdravu z roku 2001 řekl prezident Václav Havel: „*Nejsem asi zdaleka jediný, kdo se občas diví světu, jenž ho obklopuje, propadá pocitu, že tomuto světu přestává rozumět a pochybuje o dobrém smyslu mnoha věcí, jež určují jeho pohyb.*“¹³ V novoročním pozdravu z roku 2008 řekl prezident Václav Klaus: „*Přál bych nám všem, aby se rok 2008 stal rokem naší aktivity, aktivity ve sféře osobní i veřejné, v životě soukromém i v politice. Neboť - a to si řekněme nahlas - přes nemalou řadu osobních i společenských problémů dnes asi žijeme v nejlepším období naší země, v jakém jsme kdy žili.*“¹⁴ Oba citáty jsou vytrženy z kontextu projevů, oba ale podávají ucelenou informaci. A oba charakterizují své autory – filozofa Havla a ekonoma Klause. Je pravda, že v dnešní době se máme dobře. Pokud někdo tvrdí, že je naše životní úroveň špatná, tak je neskromným člověkem. Pokud někdo říká, že „za

¹² Srov. ŠRAJER, J. *Teologická etika a česká přítomnost*. [online].

¹³ HAVEL, V. *Novoroční projev prezidenta republiky Václava Havla*. [online].

¹⁴ KLAUS, V. *Novoroční projev prezidenta republiky*. [online].

minulého režimu“ bylo lépe, tak možná jen nedokáže unést skutečnost, že jeho soused má více majetku než on sám. A nevnímá, že druhý soused ho má méně.

Na druhou stranu je nepřehlédnutelnou skutečností to, co znepokojilo Václava Havla. Doba je velmi složitá pro pochopení. Nestačíme vstřebávat toky informací, často nerozumíme smyslu a významu okolního dění. Mnoho lidí nechápe smysl svého života a nechává se vláčet okolnostmi. Havel ale v projevu připomněl několik jistot, k nimž je možné se upínat jako k nadějeplným bodům v dnešním nepřehledném světě. Základem všech představ o dobru, jejich východiskem a zdrojem je podle Havla něco velmi prostého a zcela zásadního, co předchází jak právnímu řádu, tak i všem zákonům trhu: je to mravní vědomí - soubor zásad slušného chování, rostoucí zřejmě z podvědomého předpokladu, že se přece jen někde všechno a navždy ví a že nic tedy neunikne spravedlivému soudu. Všichni víme, že nemáme zrazovat přátele, krást, lhát, pohrdat druhými lidmi, nerespektovat společné zájmy a že máme myslet i na to, co se děje daleko od nás nebo co se bude dít dlouho po nás. Základní mravní normy znají všichni, dokonce i ti, kteří se jim denně zpronevřují. Jinými slovy: je-li z mnoha historických důvodů naše společnost značně demoralizovaná, vůbec to neznamena, že žijeme ve společnosti bez morálky. Podle Havla bychom neměli zapomínat, že na jednu krádež, na jeden podraz, na jednu zradu, na jedno uličnictví nebo politickou drzost připadají desítky tisíc dobrých skutků. Je to třeba spontánní zájem o bližního, anonymní dar, spolehlivost a kázeň v práci nebo ochota riskovat něco ze svých osobních výhod ve prospěch celého společenství. Naše společnost je protkána hustým předivem jevů a vztahů jasně svědčících o jejím mravním cítění. Problém je, že o něm nemáme dostatek zpráv a proto míváme občas beznadějný pocit, že nic takového neexistuje. Úkolem politiků, veřejně činných lidí i obyčejných občanů je vidět tuto jistotu, vypovídat o ní, opatrovat ji, pěstovat a posilovat.¹⁵

---

¹⁵ HAVEL, V. *Novoroční projev prezidenta republiky Václava Havla*. [online].

V závěru charakteristiky dnešní doby můžeme shrnout, že globální civilizace i naše česká společnost prožívají v současnosti období přechodu. V této situaci pociťují mnozí z nás dnešní svět jako nesmyslný a plný protikladů. Tyto zkušenosti a pocity jsou posilovány záplavou negativních zpráv z médií. Naše pozice se nám jeví jako pozice nepatrné součásti velkého řídicího se kolosu, často máme dojem beznadějnosti a nezdaru. Rádi bychom směr událostí korigovali nebo z řídicího se kolosu vystoupili, ale ani jedno, ani druhé se nám nezdá možné. Takto pociťovaná globální a společenská situace se zrcadlí v osobní rovině. Člověk cítí vlastní přetíženost a bezvýznamnost. Chtěl by mnohé věci zlepšit, ale často nemá sílu jednat nebo jedná zcela obráceně. Tak vzniká opět pocit nezdaru a osobní i společenské frustrace. Touha po změně k lepšímu nestačí, je potřeba obrátit pozornost ke svědomí. To je onen nadějeplný bod nového začátku. Věrnost svědomí nejenom otevírá srdce člověka pro zkušenost s Bohem, ale spojuje ho také s ostatními lidmi v hledání pravdy. Pomáhá najít pravdivá řešení mnoha mravních problémů, které vyvstávají jak v životě jednotlivců, tak ve společenském soužití.¹⁶

1.3 Úloha křesťana v současné české společnosti

V počátcích křesťanského myšlení byla obsažena snaha obrátit pozornost od činností a zájmů tohoto světa k posmrtnému životu. Pozemský svět byl vnímán jako údolí pokušení, které odvádí od pravého poslání, kterým je příprava na příští život. Až později si křesťané uvědomili i nutnost orientace na světské záležitosti. Křesťan se nemá vyhýbat životu společnosti, musí se aktivně podílet na rozvoji všeho dobrého. Usilování o život podle Ježíšova vzoru je perspektivou, která nám umožňuje vidět okolnosti každodenního života jedinečným způsobem.¹⁷

Rozsah a rychlost změn ve společnosti vyžaduje, aby nikdo nežil sám pro sebe a abychom se nedrželi čistě individualistické etiky. Povinnost spravedlnosti a lásky se naplňuje tím, že každý přispívá k obecnému dobru podle svých

---

¹⁶ Srov. ŠRAJER, J. *Teologická etika a česká přítomnost*. [online].

¹⁷ Srov. ŠRAJER, J. Křesťan a politika aneb odpovědnost za svět a politiku. In *Z plnosti Kristovy. Sborník k devadesátinám Oto Mádra*, s. 311.

schopností a potřeb druhých lidí a že podporuje veřejné i soukromé instituce, které slouží ke zlepšení životních podmínek. Tuto povinnost nenaplnují lidé, kteří sice hlásají velkorysé a velkomyslné koncepce, ale ve skutečnosti žijí, jako by je potřeby společnosti vůbec nezajímaly.¹⁸

Jací vlastně jsou dnešní křesťané? Ti, kteří žijí v současné české společnosti? Mohli bychom je řadit do mnoha skupin. Jsou to zralé, integrované a aktivní osobnosti s dobrými životními postoji. Často to jsou jedinci s krásným charismatem, kteří o své víře většinou nemluví, ale vyjadřují jí radostným a tvořivým postojem k životu, kterým většinou dokáží nakazit i své okolí. Jako protiklad ale vidíme i zasmušilé a vláčné lidi, kteří Kristovo utrpení meditují tak, že se trápí se vším, co dělají. A pak jsou to také lidé se sklonem k fanatismu, kteří životní vitalitu zaměřují na moralizování svého okolí a často tím nadělají více škody než užitku.

Jaký by současný křesťan měl být? Jaký by měl být jeho vztah ke společnosti? Pastorální konstituce *Gaudium et spes* uvádí, že nemáme nesprávně stavět činnost v zaměstnání a ve společnosti na jedné straně proti náboženskému životu na straně druhé. Když křesťan zanedbává časné povinnosti, zanedbává tím své povinnosti vůči bližnímu i vůči Bohu. Křesťané mají jít za příkladem Krista, který žil prostý život a pracoval jako řemeslník. Mají se radovat, že mohou vykonávat všechny běžné činnosti a uvádět přitom v jednu živoucí syntézu lidské, domácí, výdělečné, vědecké i technické úsilí s náboženskými hodnotami.¹⁹

Papež Benedikt XVI. řekl, že každé seriózní a správné jednání člověka je nadějí v akci. Je jí především v tom smyslu, že se snažíme řešit menší či větší úkoly, které jsou důležité pro další cestu našeho života. A že se svým nasazením

---

¹⁸ Srov. GS 30.

¹⁹ Srov. GS 43.

snažíme přispět k tomu, aby se svět stal světlejším a lidštějším, aby se tak otevřely brány do budoucnosti.²⁰

Hlavní úkol křesťanů v současném českém prostředí charakterizoval Jan Sokol na mezinárodním sympoziu „Církev a společnost“. Popsal tři modely vztahu náboženského společenství a společnosti. První model charakterizuje stav, kdy společnost vzniká společným náboženstvím. Je to charakteristické pro kmen, tam jsou náboženství a společnost jedno a totéž. Druhý model je model přísného oddělení. Ten se vyskytuje v sektách, ale objevuje se také v obdobích velkých náboženských reforem, kdy se příslušníci náboženství vydělují ze společnosti. A pak je třetí model, který zakládá evangelium a který se nejlépe vyjadřuje příměrem kvasu.²¹ Co nám vlastně říká známé přirovnání o kvasu v těstě? Kvas je něco, co musí být od těsta oddělené a přitom si zachovat schopnost spojovat se s ním. Jde tedy o vzájemný vztah mezi kvasem a těstem, které jsou odlišné a v jistém smyslu se navzájem potřebují. To, co je ve vztahu kvasu a těsta, se nedá kvantifikovat. Nejde tam o to, kolik procent má kvas, ale co s těstem dokáže udělat. Tedy účinnost kvasu se neměří tím, kolik ho je, ale jak těsto prokvasí. Na rozdíl od obyčejné substance je kvas něco, co působí, co má schopnost reprodukce. Kvas je křehký, ale na druhé straně velmi životaschopný.²²

Představme si sami sebe jako kvas v naší společnosti. Těsto potřebuje kvas. A otázka tedy zní: Potřebuje nás naše společnost? A k čemu nás potřebuje? Co jí chybí a co jí nikdo jiný nemůže přinést než křesťanský kvas? Společnost nepotřebuje takřka nic kognitivního. Nepotřebuje žádné poznání. To všechno má - informace, tvrzení, konstatování, měření. Potřebuje něco úplně jiného. Mluvíme často o tom, že společnosti chybí bezpečí, lidé se cítí být ohroženi. Jako křesťané bychom mohli být v pokušení bezpečí nabízet. To je říkat „dejte se k nám, nic se

---

²⁰ Srov. *Encyklika pápeže Benedikta XVI. Spe salvi*. [online].

²¹ *"Království nebeské je jako kvas, který žena vmísí do tří měřic mouky, až se všecko prokvasí."* (Mt 13, 33).

²² Srov. SOKOL, J. Vztah křesťanství a politiky. In *Církev a společnost. Mezinárodní sympozium 24. – 26. dubna 1998*, s. 62.

vám nestane“. To bychom se ale minuli s tím, co je naše poslání. Naším úkolem je přesvědčit své spoluobčany, že potřebují odvahu. Abychom vydrželi pohled na to, co je před námi, nemáme si namlouvat, že to před námi je bezpečné, ale máme se pokusit vydržet, že to bezpečné není. Společnost potřebuje slyšet: Nebojte se svobody. Tedy první, co společnost potřebuje, je nebát se.²³ Lidé potřebují odvahu k tomu, aby dokázali žít v prostředí, kterému často nerozumí a vnímají ho jako nesmyslné. Potřebují odvahu k tomu, aby dokázali žít v souladu se svým svědomím. Potřebují se zbavit strachu, který jim často brání chránit v naší společnosti to dobré a bojovat proti špatnému.

Podle Jana Sokola jsou i další aspekty, které společnost získává s křesťanským poselstvím. Je to možnost odpuštění. Nebo schopnost vděčnosti. Schopnost zdvořile říci děkuji a pamatovat si, co všechno jsme dostali. Svůj život, zdraví, štěstí, rodinu a přátele jsme si nekoupili, všechno jsme dostali. Další rys, který moderní společnost téměř nezná, je věrnost. To znamená jednoduché vyjádření: „Nenechám tě samotného. Neopustím tě, až ti bude zle“. A také to základní, co ke křesťanství patří - lásku. Tímto slovem se dnes rozumí především sexualita. Ale ve skutečné lásce jde o to, že o někoho stojíme.²⁴

Jindřich Šrajger upozorňuje, že křesťan se stále učí žít v nelehké rovnováze mezi správným vtělením se do dějin a nutným tíhnutím k věčnosti. Požadavkem je to, co se říkalo o Donu Boskovi – že stojí pevně na zemi a jeho mysl je upřena k nebi. Realizace tohoto vyváženého a specificky křesťanského přístupu ale není snadná.²⁵

---

²³ Srov. SOKOL, J. Vztah křesťanství a politiky. In *Církev a společnost. Mezinárodní symposium 24. – 26. dubna 1998*, s. 63.

²⁴ Srov. tamtéž, s. 64.

²⁵ Srov. ŠRAJGER, J. Křesťan a politika aneb odpovědnost za svět a politiku. In *Zplnosti Kristovy. Sborník k devadesátinám Oto Mádra*, s. 309.

1.4 Církev, křesťan a politika

V předchozí části práce jsme se zabývali tématem úlohy křesťana a také jeho rolí v současné české společnosti. Nyní budeme zkoumat, zda je politika prostorem, ve kterém mohou křesťané spolupracovat na spáse světa. Proto si nejdříve ujasníme, co to vlastně politika je.

1.4.1 Politika a její význam pro život společnosti

Na základě různých definic lze říci, že politika je umění spravovat věci veřejné a že prostředkem politiky je politická moc. V otevřených demokratických společnostech vstupují do politiky subjekty prostřednictvím politického přesvědčování a vyjednávání a tak se vytvářejí či spoluvytvářejí politická rozhodnutí. Mezi takové subjekty mohou patřit jednotlivci, stejně jako organizace. Vynutitelnost politického rozhodnutí je zajištěna autoritou, která vykonává politickou moc.

Podle Daniela Kroupy je jedním pojetím politiky program činnosti. Jednotlivé politické strany uskutečňují svoji politiku. To znamená, že vykonávají určitou činnost a plní politický program, který si vytyčily. V jiném smyslu se dá o politice uvažovat jako o určité aréně, o poli, na kterém se politiky různých stran střetávají. Tomu se také říká politika. Když se objeví nová tvář, tak říkáme, že nový člověk vstoupil do politiky. Navozujeme určitou představu prostoru, do kterého lze vstoupit a ve kterém se lze střetnout s druhými lidmi o nějaký program. Nejobvyklejší pojem politiky, který se používá, je boj o moc.²⁶

Bernard Sutor napsal, že politika je forma sociálního jednání a je nezbytná všude tam, kde ve vzájemném lidském soužití vznikají problémy, kde se soužití na základě společných přesvědčení a cílů nedaří a kde se stává vědomě záležitostí

---

²⁶ Srov. KROUPA, D. *Křesťanská idea státu*, s. 15.

úvah a skutků. K tomu může docházet ve všech společenstvích a sociálních vztazích. Vzájemné soužití může být ohroženo, zpochybněno či dokonce násilně zničeno. Může k tomu dojít nejen ve vztazích, které již samy o sobě mají charakter konkurence, nýbrž i ve vztazích kooperace a dokonce i ve vztazích vzájemné péče. Lidské soužití je stále – i když na různém stupni – konfliktní, a proto ohrožené. Vyžaduje proto vlastní úsilí o urovnání problémů. Způsob jednání, které se takto zaměřuje, můžeme v nejširším slova smyslu také označit jako politiku.²⁷

Jan Pavel II. řekl, že politika je „moudré usilování o obecné dobro“. Politika by tedy měla směřovat k takovému uspořádání obecných záležitostí společnosti, ve kterém budou moci všechny zúčastněné osoby utvářet lidsky důstojný život. Jde mimo jiné o zajištění vnitřního a vnějšího míru, dodržování lidských práv a sociální spravedlnost. Odpovědnost za tyto oblasti mají všichni.²⁸

1.4.2 Vztah církve a politiky

Církev přispívá k rozvoji spravedlnosti a lásky ve společnosti a hlásá základní zásady spravedlnosti. Nepředkládá ale žádný politický akční program. Poslání, které jí světil Ježíš Kristus má náboženský ráz. Poslání církve se od poslání politiky jasně liší. Tím, že hlásá víru, spojuje lidi s Bohem. Z toho má vyrůst nový, lidštější způsob soužití. Sféra politického jednání je důležitým prostorem, kde má křesťan tomuto požadavku vyhovět jako občan státu. Křesťan se tedy nemá vyhýbat politické odpovědnosti a z obavy, aby si „neušpinil ruce“, se od politiky distancovat.²⁹

---

²⁷ Srov. SUTOR, B. *Politická etika*, s. 48 – 49.

²⁸ Srov. ŠRAJER, J. Křesťan a politika aneb odpovědnost za svět a politiku. In *Z plnosti Kristovy. Sborník k devadesátinám Oto Mádra*, s. 308.

²⁹ Srov. *Život z víry*, s. 185.

Benedikt XVI. uvedl, že církev pomáhá formovat svědomí lidí v politice a přispívá k tomu, aby vzrůstalo vnímání požadavků spravedlnosti. Zároveň také podporuje odhodlání křesťanů jednat v souladu s těmito požadavky, a to i za cenu rozporu s vlastními osobními zájmy. To znamená, že budování spravedlivého sociálního a státního uspořádání, jehož prostřednictvím by se každému dostávalo to, co mu přísluší, představuje základní úkol, s nímž se musí stále znovu potýkat každá nová generace a každý jednotlivec. Jelikož se jedná o politický úkol, nemůže to být bezprostřední úloha církve. Protože to však je zároveň prvořadý lidský úkol, církev má povinnost prostřednictvím očišťování rozumu a etické formace poskytovat svůj vlastní příspěvek k tomu, aby se požadavky spravedlnosti stávaly srozumitelnými a politicky uskutečnitelnými. Církev nemůže a nesmí vzít do svých rukou politický boj, aby tak budovala tu nejspravedlivější možnou lidskou společnost. Nemůže a nesmí se postavit na místo státu. Zároveň ale nemůže a nesmí zůstat pouze na okraji usilování o spravedlnost. Do tohoto usilování se musí zapojovat prostřednictvím racionální argumentace a musí probouzet duchovní síly, bez nichž by se spravedlnost, která vždy vyžaduje odříkání, nemohla prosadit ani se rozvíjet. Spravedlivá společnost nemůže být dílem církve, protože ji má uskutečňovat politika. Církev se nicméně hluboce zabývá nasazením pro spravedlnost tím, že pracuje na otevřenosti intelektu a vůle vůči požadavkům dobra.³⁰

Jan XXIII. nazval církev „matkou a učitelkou“, protože nám pomáhá na cestě životem. To ale neznamená, že církev všechno ví. Musí hledat odpovědi na otázky, které přináší společenský vývoj. Proto bychom se neměli bát přiznat, že církev je také dcera a žákyně. Je konfrontována se stále novými problémy a musí hledat řešení, která jsou humánní. A to že je církev učitelka neznamená, že by měla moralizovat. Jejím základním a prvořadým úkolem je šíření víry.³¹

---

³⁰ Srov. BENEDIKT XVI. *Deus caritas es*, s. 39.

³¹ Srov. SKOBLÍK, J. *Morálka v dialogu*, s. 106.

Vztah církve a politiky v naší zemi nejlépe pochopíme, pokud ho budeme reflektovat v souvislosti uplynulých desetiletí. Církev u nás prošla nepříjemnou zkušeností dvou totalitních režimů, sehrála významnou roli v období přechodu od totality k demokracii a pak se učila jít cestou demokratických modelů.

V době komunistické totality nemohly církve v tehdejší Československu působit tak, jak by měly. Jejich činnost byla omezena jen na liturgický prostor pod dohledem státních úředníků. Ve velmi omezené míře mohly církve pracovat nelegálně. Církve byly v době totality v našem prostředí omezeny více než v tehdejší Německé demokratické republice a v Polsku. Tato omezení způsobila, že církve měla velmi malý vliv na události ve společnosti. Přesto i ve svém oslabení církve ústy kardinála Františka Tomáška vyjadřovala nesouhlas vůči totalitě. Její další členové, organizovaní v řadě rozmanitých skupin včetně Charty 77³², poukazovali na touhu po svobodě a po změně společenského zřízení. Na politické dění v Československu měla velký dopad volba papeže Jana Pavla II. Církev svým apelem na morální principy společenského řádu měla silný politický vliv, aniž by zasahovala do chodu jednotlivých politických stran. Jako nepolitická organizace vytvářela politické klima, kam se nehodí žádný totalitní systém.³³

V období sametové revoluce sehráli křesťané a křesťanství významnou roli. Těsně před listopadovými událostmi proběhla v Římě kanonizace Anežky České, vnímaná většinou naší společností.³⁴ Někteří lidé pak nazvali sametovou revoluci revolucí sv. Anežky.³⁵ Při mši přečetl kardinál Tomášek jeden ze svých listů, určených celé společnosti, v němž stálo: „V této rozhodující chvíli našich dějin stojím já i celá katolická církev na straně národa!“ Nejviditelnější osobností

---

³² Charta 77 byla neformální československou občanskou iniciativou, která kritizovala politickou a státní moc za nedodržování lidských a občanských práv, k jejichž dodržování se ČSSR zavázala při podpisu Závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě v Helsinkách. Iniciativa působila v letech 1977 až 1992.

³³ Šrov. DOLISTA, J. *Politické působení církví ve společnosti*. [online].

³⁴ Tehdy poprvé byla bohoslužba z Říma (účastnilo se jí 11 000 Čechoslováků), přenášena Československou televizí, podobně jako o týden později – už uprostřed revolučních událostí – byla přenášena děkovná mše kardinála Tomáška z pražské katedrály.

³⁵ Připomínalo se prorocství, že až bude Anežka svatořečena, nastanou v Čechách dobré časy.

z křesťanských řad se v klíčových událostech roku 1989 stal katolický kněz Václav Malý, který moderoval demonstrace na Václavském náměstí a na Letenské pláni v Praze.³⁶

Křesťané se podíleli na práci proměny společnosti velmi intenzivně. Často se Občanská fóra³⁷ scházela na farách a mnozí duchovní i laici cítili povinnost pomoci postavit na nohy novou místní politiku. Šli do škol, do nemocnic, do vězení a do dalších institucí, kam dříve svobodně nesměli. Pořádali osvětové přednášky, zakládali charitativní i vzdělávací instituce. Stejní křesťané si však často museli poradit s tím, že procesem obrody potřebovala projít nejen společnost, ale také jejich vlastní církve. Poměrně málo lidí muselo zápasit na mnoha frontách. Ve společnosti se rychle změnila priority a někteří lidé nadšení z „neziskových důvodů“ z politiky odešli. Dalo by se říci, že u této kategorie lidí, která byla oslovena nábožensko-etickým rozměrem sametové revoluce došlo k něčemu, co by se dalo nazvat „kocovina z idealismu“.³⁸

Od roku 1989 žijí církve v České republice ve svobodě a demokracii. Přesto musí čelit různým tlakům. Ve společnosti je velké procento ateistů a doposud není zcela vyjasněn vztah mezi církvemi a státem, který je předpokladem vzájemné a oboustranně prospěšné spolupráce. Problémem je financování církví, právní výklad autonomního působení církví ze strany státu, výklad o vlastnictví pražské katedrály. Působit může ten, kdo svou práci může finančně zabezpečit. Naše české církve jsou chudé a díky malým finančním možnostem mají i malý vliv na působení vůči veřejnosti. Mají ale svá periodika, knižní produkci, pořady ve sdělovacích prostředcích a jejich vliv na společnost postupně narůstá. Církev se hned od počátku 90. let snažila nabídnout angažovanou službu ve prospěch nejširší společnosti a proto má dnes ve společenském a politickém životě nezastupitelnou úlohu. Přesto si mnozí lidé (včetně některých křesťanů) myslí, že jedinou aktivitou církví je konání bohoslužeb. Církev ale podporuje vzdělanost,

---

³⁶ HALÍK, T. *Role církví v událostech roku 1989*. [online].

³⁷ Občanské fórum (ve zkratce OF) bylo politické hnutí, které vzniklo dva dny po začátku Sametové revoluce v Praze jako široká, spontánní platforma občanských nezávislých aktivit

³⁸ NOBLE, I. *Duchovní situace v ČR - výzvy, trendy a nová duchovní orientace v ČR*. [online].

kulturu, výchovu mladé generace, péči o rodinu, péči o lidi ohrožené sociálním vyloučením. Každá z těchto oblastí v sobě ukrývá politický potenciál, který lze uplatnit ve veřejném životě.³⁹

1.4.3 Role křesťana v politice

Václav Malý připomněl, že Kristus vykoupil celý svět se všemi jeho vazbami a vztahy. A k mezilidským vztahům patří nejen vztahy osobní a příbuzenské, ale i vztahy duchovní, kulturní, hospodářské, sociální a také politické. To je základní důvod, proč křesťan nemůže ze zásady odmítat politiku. Je to jedna z lidských činností, jedna z lidských vazeb. Každý se nemůže věnovat práci v politické oblasti, ale každý by k ní měl mít respekt. V minulém režimu byla politika sekretariátním a nečistým bojem o moc, proto většina křesťanů převzala názor, že s politikou nemáme mít nic společného. Kdo se politikou zabývá, ten je na rozcestí. Kdo se angažuje v jiné než křesťansko-demokratické straně, ten už je na špatné cestě. Tyto předsudky v části katolické církve v České republice stále přetrvávají a lze je postřehnout i u některých duchovních, kteří mají nemalý vliv na jednání a postoje věřících. Pokud někdo tvrdí, že Ježíš nedělal politiku, ale přinesl radostnou zvěst, tak je potřeba argumentovat: ano, to je pravda, ale jeho činnost měla společenský dosah a stala se nakonec tak nebezpečnou, že tehdejší politická moc pokládala za důležité Ježíše odstranit.⁴⁰

Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR uvádí: *„Věřící laici jsou konkrétně zavazováni k plnění všeobecných politických povinností od těch nejzákladnějších, jakými je účast na volbách, až po různé formy, stupně a funkce politické odpovědnosti, každý podle svých svěřených hřiven. Proto patří upřímný dík těm křesťanům, kteří měli odvahu na sebe převzít*

---

³⁹ Srov. DOLISTA, J. *Politické působení církve ve společnosti*. [online].

⁴⁰ Srov. MALÝ, V. *Církev a politika*. In *Církev a společnost. Mezinárodní sympozium 24. – 26. dubna 1998*, s. 66.

konkrétní politickou odpovědnost – ať už v politice komunální nebo na celostátní úrovni. Zaslouží si naši podporu a ne jenom kritiku. Musí být zřejmé, že nezájem o věci veřejné – tedy o politiku – je hlubokým proviněním proti lásce k bližnímu i proti sobě samotnému. Vždyť všechny důležité otázky dneška (týkající se rodiny, výchovy, vzdělání, životního prostředí, sociální spravedlnosti, kultury, bezpečí atd.) se podstatně rozhodují také v rovině politické. Ignorací této skutečnosti se přímo podílíme na tom, že právní, společenské i mravní prostředí v naší zemi je nepříznivé těm hodnotám, ke kterým se jako křesťané hlásíme. I tam, kde se volba zdá být obtížná, je vždy možno se rozhodnout podle principu ‚volit menší zlo‘, přičemž rezignace a dezerce z politického života je zpravidla zlem větším.“⁴¹

Jednou rovinou problematiky jsou možnosti a naše dobrá vůle dělat něco pro obecné blaho, druhou rovinou jsou naše předpoklady. Jindřich Šrajjer se ptá: *„Jsme my katolíci, a vůbec křesťané dobře připraveni na pluralitní společnost? Jsme schopni stále konfrontace s realitou života? Jsme schopni po vzoru apoštola Pavla (Sk 17,16-34) vstupovat každodenně s odvahou na aeropág světa, pozorně naslouchat a vést otevřený dialog v konfrontaci s různými názorovými proudy a směry? Jak rozumíme politice? Máme odvalu do ní vstoupit?“⁴²*

Pokud křesťané nechtějí být jen parazity svobodného uspořádání společnosti, tak se politice nemohou vyhýbat. Jakmile se do ní ale pustí, jsou v nebezpečí opačného extrému, kterým je absolutizace politiky. Jejím prvním projevem bývá moralizace politiky, její posuzování nepatřičnými měřítky. Pak nastupuje odmítání kompromisů, snaha mocensky řešit mravní problémy, dokonce mravní kádrování soukromého života politiků. Veřejný život a politika se nemohou vyhnout mravnímu posuzování, měřítkem by však měla být jen občanská morálka. Politika se nemůže posuzovat absolutními měřítky dokonalosti, jak je pro křesťany klade třeba Ježíšovo kázání na hoře. Hlavním

---

⁴¹ *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR, s. 91.*

⁴² ŠRAJER, J. Křesťan a politika aneb odpovědnost za svět a politiku. In *Z plnosti Kristovy. Sborník k devadesátinám Oto Mádra*, s. 313.

kritériem politiky zůstávají její výsledky a účinnost, které sice nemohou “světit” problematické prostředky, mohou si je však za určitých okolností vynutit. Místo aby pochopili, že i politika jako správa společných lidských věcí bude vždycky lidsky omezená, z povahy věci odkázaná na kompromisy a v praktickém provedení nedostatečná, bezohledná a často i úskočná, mohou mít věřící sklon prosazovat do politiky své vlastní nekompromisní a výlučné postoje.⁴³

Tomáše Halík napsal, že jeden jeho přítel viní Masarykovo permanentní moralizování z toho, že lidé nakonec prvorepublikový model demokracie nebyli ochotni dostatečně hájit proti populistické kritice i zničující politice totalitních režimů. Tentýž člověk vytýká Václavu Havlovi a Tomáši Halíkovi, že přílišnou kritikou politických stran a různých zlořádů společnosti mohou nakonec prokázat demokracii medvědí službu. Hlásání příliš náročných ideálů často vede k pohrdání běžnou realitou a „nejlepší“ se pak stává nepřítelem „relativně dobrého“.⁴⁴

Křesťané angažovaní v politice se ale samozřejmě nesmějí uchýlovat ke kompromisům, které by znamenaly zřeknutí se svědectví křesťanské víry a ztrátu jejich vnitřní morální integrity. V první řadě jde o všechna rozhodnutí, která se týkají důstojnosti lidské osoby. Klíčovou věcí v politice je odlišení „aggiornamenta“,⁴⁵ od „přizpůsobování se tomuto světu“ v krátkozrakých politických kalkulacích. Svědectví živé víry tady a dnes je cestou k získání respektu a veřejné autority, zatímco přizpůsobování se pokleslým hodnotám by znamenalo, že křesťané nemají společnosti co nabídnout. Tím by zákonitě ztratili důvěryhodnost a vážnost.⁴⁶

---

⁴³ Srov. SOKOL, J. *Křesťan a politika*. [online].

⁴⁴ Srov. HALÍK, T. *Co je bez chvění, není pevné*, s. 213.

⁴⁵ Aggiornamento je od roku 1959 program a úsilí katolické církve přizpůsobit se v určitých oblastech požadavkům dnešní doby. Papež Jan XXIII. ho vytyčil jako cíl pro Druhý vatikánský koncil.

⁴⁶ Srov. *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR*, s. 91.

Učitelství úřad katolické církve se vzhledem k politickému životu snaží hledat vyváženou pozici, která na jedné straně respektuje mravní hodnoty a na druhé straně uznává existenci řady konkrétních problémů, které se v politice objevují. Nevykonává politickou moc, ale poučuje a inspiruje svědomí věřících – a to především těch, kdo se zapojují do politického života - aby jejich jednání vždy sloužilo komplexnímu rozvíjení lidské osoby a obecného dobra. Pokud křesťané politicky žijí a jednají ve shodě s vlastním svědomím, tak vhodně přispívají k tomu, aby prostřednictvím politiky vznikl sociální řád, který je spravedlivější a více odpovídá důstojnosti člověka. Ten, kdo by chtěl ve jménu respektu před osobním svědomím spatřovat v morální povinnosti křesťanů být v souladu s vlastním svědomím pobídku k tomu, že je lze politicky diskvalifikovat a upírat jim právo jednat v politice ve věci obecného dobra podle svého vlastního přesvědčení, zabředl by do intolérantního laicismu.⁴⁷

V tématu uplatnění křesťana v politice jsme se zatím převážně věnovali roli laiků, kteří do politiky prakticky vstupují. Jaký by měl být postoj duchovních, kteří předávají věřícím učení církve a prostřednictvím kázání a pastorače je výrazně ovlivňují? Tomáš Halík řekl, že neignoruje politickou dimenzi života a snaží se najít správný vztah mezi "věčným" a "časným", mezi duchovním a veřejným. Upozorňuje, že velmi citlivou věcí je politický aspekt kázání. Protože na jedné straně se často setkáme s bezmyšlenkovitým použitím frází typu "politika do kostela nepatří" a na druhé straně můžeme v řadě kostelů vyslechnout mnoho diletantského "politikaření" - od nezakryté předvolební agitace pro určitou stranu až po paušální moralistické tepání politiky a politiků. Je nesporné, že se kazatel má při zvěstování evangelia vyvarovat partajně-politických úvah. Má ale také právo a povinnost vyjadřovat se v určitých chvílích k zásadním mravním otázkám veřejného života. Musí se umět zastat těch, kterým se křivdí, snímat pokrytecké masky z tváře moci, když znásilňuje základní lidská práva nebo vyhlašuje lež za pravdu, musí se postavit proti šíření skupinové nenávisti, vražedným předsudkům

---

⁴⁷ Srov. KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *Instrukce k některým otázkám ohledně působení a chování katolíků v politickém životě*, s. 10 - 11.

a porušování svobody svědomí a náboženství. Kazatel má spoluodpovědnost za morální klima ve své obci a ve společnosti - tím větší, čím větší je jeho autorita. Odvaha "číst znamení doby" a interpretovat je druhým ale předpokládá víc, než jen zběžné vyslechnutí televizních zpráv a přečtení novin. Člověk musí studovat, pěstovat ctnost prozíravosti a modlit se o dar moudrosti, než nad rozevřenou knihou evangelia pozvedne hlas k věcem, které hýbají společností.⁴⁸ „Než jsem se do něčeho podobného pustil, snažil jsem se pokaždé nejen rozpomenout se na všechno, co mne naučilo studium křesťanského sociálního učení, nýbrž radil jsem se zkušenými a rozvážnými lidmi, a to záměrně i s těmi, kteří se leckdy dívají na veřejné dění z různých politických a filozofických perspektiv“,⁴⁹ říká Tomáš Halík.

Chybným postupem křesťanských politiků někdy bývá snaha o získání výslovné podpory od svých církví. To škodí církvím i politice. Křesťanské strany se pak mohou jevit jako uzavřené zájmové skupiny, jako politické frakce církví s nutně omezeným voličským potenciálem a omezeným programem. Úzké spojení s určitou politickou stranou však zejména deformuje církve, které se pak také jeví jen jako zájmové skupiny věřících, a tedy jako přirození konkurenti všech ostatních skupin s mocenskými ambicemi.⁵⁰

V závěru podkapitoly můžeme shrnout, že křesťanský politik není církevní autorita, která sděluje jasné a náročné mravní požadavky pro jednotlivé oblasti života. Křesťanský politik musí hledat kompromisy s realizací politiky uprostřed nevěřícího světa. A musí to dělat tak, aby nepopřel svůj mravní kodex. Jestliže se jedná o strategické kompromisy, jejichž obsah je eticky neutrální, nepředstavuje to žádné problémy. Problémem je kompromis, jímž je křesťan v rozporu se svým mravním přesvědčením spojován s právní normou, která je výsledkem společných dohod.⁵¹

---

⁴⁸ Srov. HALÍK, T. *Oslovit Zachea*, s. 488 – 489.

⁴⁹ Tamtéž, s. 489.

⁵⁰ Srov. SOKOL, J. *Křesťan a politika*. [online].

⁵¹ Srov. ŠRAJER, J. Křesťan a politika aneb odpovědnost za svět a politiku. In *Z plnosti Kristovy. Sborník k devadesátinám Oto Mádra*, s. 313.

1.4.4 Křesťan a politické strany

V současných českých podmínkách pluralitního politického stranictví soutěží v podstatě pět parlamentních stran, které reprezentují tyto programové vize:

- Občansko demokratická strana – vychází z politického konzervatismu a liberální tržní ekonomiky se zaměřením na konzervativní hodnoty s důrazem na soukromé vlastnictví a s menším důrazem na sociálně služební stát.
- ČSSD – vychází ze sociálně demokratických vizí socialistické státnosti s maximálním důrazem na sociálně služební stát a zvýšený podíl státního a družstevního vlastnictví.
- KSČM – vychází z komunistických a socialistických vizí se zvýšeným podílem státního a kolektivního vlastnictví a sekularizované státnosti a obslužného státu.
- KDU-ČSL – vychází z křesťansko demokratického programu, z křesťanského morálního hodnotového systému, ze solidarismu, humanismu a sociálně tržní ekonomiky.
- Strana zelených – vize světa vycházející z ekologie, ochrany životního prostředí a liberálních ekonomických teorií a tržní ekonomiky.⁵²

Není pravda, že mezi politickými stranami není žádný podstatný rozdíl. Rozdíly jsou a je důležité naučit se je rozlišovat a zodpovědně se podle nich rozhodovat při vlastním politickém jednání. Každý katolický křesťan by se měl zajímat o to, jak jsou v programech politických stran a v jejich skutečné politické praxi respektovány zásady katolického sociálního učení.⁵³

Programové představy směřující k dalšímu rozvoji životní úrovně a sociálních jistot v naší republice předkládá před volbami každá politická strana veřejnosti. V prostředí české volební soutěže se ale obvykle nenalézá vítěz s 51%

---

⁵² Srov. RYNEŠ, V. *Občanská společnost a politické angažování křesťana*. [online].

⁵³ Srov. *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR*, s. 90.

hlasů. V důsledku toho vznikají různé koalice za účelem zajistit výkon státní moci a správy. Programy většinové koalice proběhnou politickou drtičkou, kde volební stranické programy jsou rozemlety tak, až vznikne vládní koaliční program. Ten je jakousi dohodou o společné snaze koaličních partnerů společně vládnout a vyloučit možnost předčasných voleb. Koaliční politici pak nejsou již vázáni prosazováním stranického programu, ale jen dohodnutého koaličního a vládního programu. Bez ohledu na mínění veřejnosti, opozice a svých voličů. Tuto skutečnost bychom měli reflektovat a vnímat jí jako jednu z příčin, proč se politickým stranám často nedaří vlastní volební programy naplňovat.⁵⁴

Jaké konkrétní politické straně tedy mají křesťané dávat svůj hlas ve volbách? Politické otázky se nedají zodpovědět jedinečně prostřednictvím víry, proto mezi křesťany existuje pluralita politických názorů a stanovisek. Církev nemůže věřícím doporučovat, do které strany vstupovat či kterou stranu volit. Záleží na každém jednotlivci, kterou stranou se nechá oslovit. Církev ale může z pozice své mravní autority upozorňovat na různá nebezpečí, která z programů politických stran vyplývají.⁵⁵ Církev také může upozorňovat na historické zkušenosti s jednotlivými politickými stranami. Nová generace voličů nemá vlastní zkušenost s dřívějšími praktikami komunistickou strany a může se nechat snadno ovlivnit jejím líbivým programem. Tomáš Halík připomíná, že už v roce 1946 dokázala komunistická strana hrát jak „na píšťalku vlastenectví a lidovosti“, tak na moralizující sociální kritiky staré společnosti. Předkládala vizi „nebe na zemi“, konečně spravedlivé společnosti. Za tyto sliby vyinkasovala ve volbách plno hlasů. Totalita tehdy prošla vrátky demokracie, která se nedokázala bránit.⁵⁶

Často se diskutuje otázka, do které politické strany mohou křesťané vstupovat. Je pravdou, že vhodnou stranou pro politickou práci křesťana je pouze ta, která má křesťanství ve svém názvu? V charakteristice vztahu křesťana a

---

⁵⁴ Srov. RYNEŠ, V. *Občanská společnost a politické angažování křesťana*. [online].

⁵⁵ Srov. ŠRAJER, J. Křesťan a politika aneb odpovědnost za svět a politiku. In *Z plnosti Kristovy. Sborník k devadesátinám Oto Mádra*, s. 315.

⁵⁶ Srov. HALÍK, T. *Co je bez chvění, není pevné*, s. 227.

společnosti jsme použili příměr kvasu a těsta. U angažovanosti křesťana v politických stranách můžeme použít příměr soli.⁵⁷ Být solí znamená být rozptýlen. Kvas je živý a těstem prostupuje, sůl je neživá a musí být rozsypana do různých míst. Vedle křesťansko-demokratické strany se mohou křesťané zapojit do činnosti dalších politických stran, s výjimkou stran extrémistických. Záleží na tom, co je komu blízké. Někdo chce prosazovat liberálně konzervativní hodnoty, někdo chce ochraňovat sociální jistoty, pro dalšího může být prioritou ochrana životního prostředí. Vedle velkých, tzv. parlamentních stran, je v naší zemi i dost menších stran, které také mají svůj význam. Křesťané se nemají izolovat ve svých rodinách, ve farních společenstvích, v jedné politické straně. Mají být všude tam, kde je jich potřeba.

Pro věřící občany by samozřejmě měla být sounáležitost s určitou politickou stranou spojená i s morálními hodnotami, které vyznává. Křesťan by se neměl angažovat v politických stranách, které vycházejí z militantního ateismu a programové náboženské netolerance. Tedy s politickým stranictvím, které není slučitelné s náboženskou vírou a životem ve víře. Posláním nábožensky věřících je prožití života ve víře a podle morálních zásad vyplývajících z víry, ale i obhajování křesťanského způsobu života v občanské a demokratické společnosti.⁵⁸

Jindřich Šrajger napsal, že práce v politice může být pro křesťana náročná. Mimo jiné proto, že křesťan musí často hledat kompromis mezi vysokými mravními ideály a realizací politiky uprostřed nevěřící společnosti, která sdílí odlišné etické postoje. Jde o rozporuplnost, která je daná již samou podstatou demokratické společnosti, která se zříká řešení morálních otázek (přenechává je jednotlivci) a redukuje svoji činnost jen na otázky správnosti, tedy práva.⁵⁹

---

⁵⁷ „Vy jste sůl země; jestliže však sůl pozbude chuti, čím bude osolena?“ (Mt 5,13).

⁵⁸ Srov. RYNEŠ, V. *Občanská společnost a politické angažování křesťana*. [online].

⁵⁹ Srov. ŠRAJGER, J. Křesťan a politika aneb odpovědnost za svět a politiku. In *Zplnosti Kristovy. Sborník k devadesátinám Oto Mádra*, s. 316.

Václav Havel zdůraznil, že lidí s vytříbeným mravním kodexem je v politice potřeba. V jednom ze svých projevů řekl: „... *politika je oblast lidské činnosti, která klade zvýšené nároky na mravní cit, na schopnost kritické sebereflexe, na skutečnou odpovědnost, na vkus a takt, na schopnost vcítění do duše druhých, na smysl pro míru, na pokoru. Je to zaměstnání pro obzvlášť skromné lidi. Pro lidi neobelhatelné. Lžou všichni, kteří nám tvrdí, že politika je špinavá věc. Politika je prostě jen práce, která si žádá obzvlášť čisté lidi, protože se v ní lze obzvlášť snadno morálně zašpinit. Tak snadno, že si toho méně bdělý duch vůbec nemusí všimnout. Politice by se tedy měli věnovat obzvlášť bdělí lidé. Obzvlášť vnímaví k dvojsmyslné nabídce existenciálního sebepotvrzení, která od ní přichází.*“⁶⁰

---

⁶⁰ HAVEL, V. *Vážení občané*, s. 84 – 85.

2 Pravda jako nezbytná hodnota lidského života

2.1 Co je to pravda?

Hádka

Za rabínem přišli dva rozhádaní muži. První z nich popsal svůj pohled na rozepři.

Rabín se zamyslel a pak řekl: „Máš pravdu.“

Druhý muž následně řekl, jak vidí celou záležitost on.

Rabín se zamyslel a zase řekl: „Máš pravdu.“

Na to se muži svorně pustili do rabína, že to není možné, aby měli pravdu oba.

Rabín se zamyslel a rozvážně řekl: „Máte pravdu.“⁶¹

Popsaná událost velmi zjednodušeně nahrazuje složitá filozofická pojednání o tom, co je to pravda. Ukazuje, že definovat a objevovat pravdu není jednoduché. Pokud ale chceme dojít k cíli práce a zjistit, zda může křesťan vnášet pravdu do současné české politiky, tak potřebujeme vědět, co se pojmem pravda rozumí. Potřebujeme vědět, jak se pravda projevuje v našem myšlení, mluvení, jednání. Musíme se na pravdu podívat z pohledu víry, která formuje morálku křesťana. Potřebujeme vyjasnit, kde jsou hranice mezi pravdou a lží a zda je lhaní v některých situacích dovolené.

V řečtině znamená aletheia - pravda - holé, nezakryté bytí. Pravda se skrývá pod povrchem jevů a je třeba ji intelektuálně odkrývat. Když je závoj odhalen, vidíme holou realitu. Pravda také znamená soulad předmětu a poznání, věci a rozumu.⁶² Filozof Davidson zařadil pojem „pravda“ mezi základní pojmy, na které nemusí existovat žádná uspokojivá definice. Tu je možné hledat například dialogem o pravdě, ale pojem sám definovat nelze. Pravda a lež existují v mysli komunikujících.⁶³ Podle některých filozofů je pravda záležitostí

---

⁶¹ Srov. NEŠPOR, K. *O pravdě (ne)jen na prezidentské vlajce*. [online].

⁶² Srov. GRÜN, A. *Poselství shůry*, s. 36-37.

⁶³ Srov. VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*, s. 19-20.

jazykovou, vzniká užíváním jazyka. Pravda a lež mohou vznikat teprve mluvením. Jiný názor říká, že pravdivost výkladu je měřitelná jako vzdálenost, která dělí konkrétní výrok od úplného kopírování absolutní skutečnosti. Mluvení je pak více či méně pravdivé či nepravdivé.⁶⁴

Představitelé existenciální filosofie prohlašují, že tvrzení, že existují objektivní, pro všechny lidi platné pravdy, je v rozporu s jedinečností člověka. Co je pravdou pro jednoho, to nemusí být pravdou pro jiné. Každý z nás musí utvářet svůj vlastní život podle své vlastní pravdy. Jiný přístup má moderní kritický racionalismus. Podle vzoru přírodních věd se člověk může pravdě jen přibližovat tím, že cestou „pokusů a omylů“ dospívá k hlubšímu poznání. Musí jít neustále touto cestou. Neexistuje žádná konečná jistota. Kdo se uzavírá cestě neustálých otázek a dalšího hledání, prohřešuje se proti základním zásadám společnosti, která se chápe jako „otevřená společnost“. Tato společnost nevlastní pravdu, nýbrž ji hledá. Je neustále schopná přijímat nové pravdy a názory. K chápání pravdy moderního člověka patří, že výpovědi, tvrzení a názory mohou být vzhledem ke své správnosti (nesprávnosti) kdykoliv přezkoumávány a podle toho potvrzovány nebo měněny. Láska k pravdě se má projevat tím, že se člověk nebrání kritice svých výpovědí, tvrzení a přesvědčení. Když jsou protiargumenty přesvědčivé, má se stanovisko měnit. Věrohodnějším se stává ten, kdo je ochoten přiznávat chyby a omyly a nechá se přesvědčit.⁶⁵ Jeden anglikánský teolog prý říká, že pravdu bychom neměli chápat jen jako soubor výroků, prověřených pravidly klasické logiky, nýbrž také jako symfonii hlasů, přicházejících ze stále širšího horizontu, umožňujícího nám vnímat skutečnost stále nově, hlouběji, plněji. Hledat pravdu znamená pečovat o to, aby žádný hlas nebyl vyloučen.⁶⁶

Katechismus katolické církve uvádí, že člověk touží po pravdě od přirozenosti. Pravda je ctnost, která spočívá v tom, že se projevujeme pravdivě ve svých skutcích, říkáme pravdu svými slovy a varujeme se přitom přetvářky

---

⁶⁴ Srov. VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*, s. 42 -43.

⁶⁵ Srov. *Život z víry. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé*, s. 317.

⁶⁶ Srov. HALÍK, T. *Co je bez chvění, není pevné*, s. 104.

a pokrytectví. Sdělování pravdy vyžaduje rovnováhu mezi tím, co má být sděleno, a tajemstvím, které má být zachováno. Vyžaduje čestnost a diskrétnost. Kdyby si lidé navzájem neříkali pravdu, tak by si nedůvěřovali a lidské soužití by nebylo možné. Pravda je podmínkou dobrých vztahů.⁶⁷

S pojmem pravda souvisí také pravdivost. Romano Guardini napsal, že pravdivostí se míní láska k pravdě, vůle k jejímu uznávání a přijímání. Pravdivost znamená, že člověk mluví pravdu, ale ne jednou, nýbrž vždy znovu. Tím si vytváří trvalý postoj. Ten dodává celému člověku, jeho bytí i konání, jas a pevnost. Pravda a pravdivost zavazují. O pravdě neplatí: Můžeme jí říkat, když je to pro nás zrovna vyhovující, nebo když to slouží nějakému účelu. Nýbrž: když mluvíme, máme říkat pravdu; nezkracovat ji, neměnit ji. Pravda je něco nepodmíněného, přísluší jí svrchovanost. V současné době získává pravdivost na zvláštním významu tím, že je stále větší možnost šířit pomocí hromadných sdělovacích prostředků pravdivé i nepravdivé informace.⁶⁸

Nastolit pravdivost znamená podle Zbyňka Vybírala komunikovat tak, že nám všichni adresáti budou důvěřovat a že všechny naše výroky budou brány jako pravdivé. Nastolit pravdivost je možné dokazováním, dokládáním, odvoláváním se i citováním. Navodit důvěru lze věrohodným vystupováním, které nevyvolává ani stín pochybností. Opak platí pro „způsobování lživosti“.⁶⁹

2.2 Pravda a pravdivost z pohledu víry

2.2.1 Starý zákon

Starý zákon nezná pojem, který by označoval shodu slova a věci, kterou nazýváme objektivní pravdou. Důraz u slova „pravdivý“ spočívá vždy na

---

⁶⁷ Srov. *Katechismus katolické církve*, s. 598.

⁶⁸ Srov. GUARDINI, R. *Pravdivost jako cnost*. TT 2/93, s. 57.

⁶⁹ Srov. VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*, s. 44.

pravdivosti a spolehlivosti mluvícího, a tím současně na jeho věrnosti vůči danému slovu. Starý zákon říká, že nikdo nemá napodobovat Jákoba, který svého požeňání dosáhl lží a podvodem. Bůh prohlašuje: „Nesmí přebývat v mém domě, kdo záludně jedná. Kdo proradně mluví, na oči mi nesmí“ (Ž 101,7). A Sirachovec proto připomíná, že se za žádných okolností nemáme utíkat ke lži, zvyknout si na ni nevede k ničemu dobrému.⁷⁰

Ve Starém zákoně je kořen amana, emet, emuna příbuzný s dobře známým výrazem "amen". Emet označuje pevnost a zajištěnost nějaké věci, ale také spolehlivost, stálost a věrnost nějaké osoby. Zákon mluví o osobním vztahu mezi lidmi, ale ještě více o vztahu mezi člověkem a Bohem. Osobní vztah označený jako spolehlivý a věrný je vztah, jak má být. Je dílem spravedlnosti a vyjadřuje pokoj a mír. Toto všechno se objevuje v jakémisi sousedství s pojmem pravdy, která není pouze předmětem poznání, ale něčím, co člověk přijímá, prožívá a sám dělá. Pravda je bezděčný a spontánní soulad se skutečností. Říká-li Starý zákon „konat pravdu“, mluví o jednání, které slouží řádnému, vzájemnému poměru a které souvisí se soudržností ve společenství.⁷¹

2.2.2 Nový zákon

V Novém zákoně je potvrzen vztah pravdy a pravdivosti k Boží věrnosti a spolehlivosti. Bůh sám je pravda, kterou v Ježíši Kristu zjevuje. Pro křesťany je toto teologické zakotvení nejhlubším důvodem mravního požadavku pravdy a pravdivosti. V Kristu se definitivně ukazuje Boží milost a pravda. V jeho životě se uskutečňuje jednota slova a činu. Ježíš sám o sobě říká, že je „cesta, pravda a život“ (J 14, 6).⁷² Pravda je v Novém zákoně použita také na označení nauky. V pastorálních epištolách se tak označuje celé církevní učení. Odvracet se od pravdy znamená odvracet se od učení církve. Epištoly ukazují, že problém pravdy není

⁷⁰ Srov. *Život z víry. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé*, s. 318 - 319.

⁷¹ Srov. SKOBLÍK, J. Pravda a čest jako nezbytné individuální a sociální hodnoty pro lidský život. [online].

⁷² Srov. *Život z víry. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé*, s. 319.

ani tak ve schopnosti poznávat jako v ochotě k poslušnosti. Biblickým vrcholem pravdy je Janovo evangelium. V Ježíši Kristu se stala pravda, Ježíš je sám pravdou, protože v něm přichází Boží milosrdenství a věrnost. On vydává svědectví pravdě, která není jen pouhým sdělováním skutečnosti, ale mocí, která vysvobozuje z otroctví hříchu. Lidé se mají posvětit v pravdě, čili přijmout slovo, do jehož plnosti ovšem neuvádí lidská schopnost a moc, ale Bůh.⁷³

Vedle teologických výpovědí o zakotvení pravdy v Bohu se v Novém zákoně mluví o mravní povinnosti pravdivosti. Ryzost v řeči a věrnost danému slovu musí vyplývat z přimknutí se k Ježíši, k jeho slovu a k jeho chování. V novozákonních listech jsou křesťané vyzýváni aby se vyhýbali lži a byli pravdomluvní. Apoštol Pavel napomíná: „*Proto zanechte lži a mluďte pravdu každý se svým bližním, vždyť jsme údy téhož těla*“ (Ef 4, 25). A apoštol Jakub říká: „*Nechlubte se moudrostí a nelžete proti pravdě*“ (Jk 3, 14).⁷⁴

2.2.3 Osmé přikázání

Osmé přikázání zakazuje překrucovat pravdu ve vztazích k druhým. Tato mravní norma vyvěrá z povolání svatého lidu — být svědkem svého Boha, který je pravda a chce pravdu. Porušování pravdy vyjadřuje slovy nebo skutky odmítnutí úsilí o mravní poctivost: je vážnou nevěrností vůči Bohu a v tomto smyslu podrývá základy smlouvy.⁷⁵

Ve Starém zákoně nacházíme toto přikázání ve dvou podobách:

„*Nevydáš proti svému bližnímu křivé svědectví*“ (Ex 20, 16).

„*Nevydáš proti svému bližnímu falešné svědectví*“ (Dt 5, 20).

Ve starozákonní době se přikázání vztahovalo na svědectví před soudem. Dnes je osmé přikázání chápáno jako mravní požadavek pravdy a pravdivosti

⁷³ Srov. SKOBLÍK, J. Pravda a čest jako nezbytné individuální a sociální hodnoty pro lidský život. [online].

⁷⁴ Srov. *Život z víry. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé*, s. 320.

⁷⁵ Srov. *Katechismus katolické církve*, s. 597.

zahrnující život člověka ve všech jeho rozměrech. Pravda a pravdivost má zahrnovat osobní, společenský a veřejný život.⁷⁶

Katechismus katolické církve rozděluje osmé přikázání na 6 kapitol:

- "Žít v pravdě" - zde jsou o pravdě řečeny dvě důležité výpovědi: (1) člověk je svou přirozeností zavazován hledat pravdu, především náboženskou, a poznané pravdy se držet, čili zařizovat se podle ní; (2) pravdivost je pravda ve smyslu správnosti jednání a lidské řeči.
- "Vydat svědectví pravdě" - křesťanům je uloženo vydávat svědectví evangeliu, jehož nejvyšší formou je mučednictví.
- "Porušování pravdy" – kapitola uvádí jako porušení pravdy křivé svědectví, křivou přísahu, opovážlivý úsudek, nactiutrhání a pomluvu. Lichocení utvrzuje člověka v jeho špatných skutcích. Chvastounství odporuje pravdivému pohledu na sebe a ironie zlovlně zkresluje některé rysy bližního. Nejotevřenější urážkou pravdy je lež, jako nepravdivá řeč s úmyslem oklamat. Je namířena proti tomu, kdo má právo znát pravdu. Dokonce je označena jako násilí na bližním.
- "Úcta k pravdě" – zde se popírá bezvýhradnost sdělování pravdy. Důvodem může být dobro a bezpečnost člověka i společnosti a respektování soukromého života. Nikdo není povinen vyjevit pravdu tomu, kdo nemá právo ji znát. Do tohoto úseku je také zahrnuta látka o tajemství.
- "Užívání hromadných sdělovacích prostředků" – informace předávané ve sdělovacích prostředcích mají sloužit obecnému dobru. Společnost má právo na informaci zakládající se na pravdě, na svobodě, spolehlivosti a solidaritě.
- "Pravda, krása a posvátné umění" - slovo není jediným nástrojem vyjádření pravdy. Zejména tehdy ne, má-li vyjádřit nevyjádřitelné: hlubiny srdce, povznesení duše, tajemství Boha. Pravdu lze také vyjadřovat uměním.⁷⁷

---

⁷⁶ Srov. *Život z víry. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé*, s. 316.

⁷⁷ Srov. SKOBLÍK, J. *Pravda a čest jako nezbytné individuální a sociální hodnoty pro lidský život*. [online].

Zkušenost ukazuje, že dostat požadavku pravdy a pravdivosti není vždy snadné. Každého se sice hluboce dotýká, když ho druzí obelhávají, pomlouvají, očerňují jeho dobrou pověst nebo když je zneužita jeho důvěra. Často však má člověk sklony k tomu, aby lží, zradou a znevažováním jiných získával výhody, lstí a podlézavostí získával lepší postavení a vychloubáním a pyšnými řečmi ze sebe dělal víc, než doopravdy je.⁷⁸

Život nás denně učí, že osmé přikázání není jen nějaká teoretická úvaha, ale že má velký smysl v praktickém životě, protože chrání lidské soužití a společenství. Ladislav Simajchl napsal: „*Kde člověk člověku už nemůže důvěřovat, kde řeč je prostředek na zamlčení pravdy a ošálení druhého, tam začíná zákon džungle a právo silnějšího, tam právo horšího člověka vítězí. Ježíš nás učí, že pravdivost chrání člověkovu osobní sebevědomí a důstojnost. Kdo se dá vést cestou Ježíšovy pravdy, ten se zbaví strachu, co si lidé o něm pomyslí. Kdo se dá na cestu pravdy, vidí vše ve správných rozměrech.*“⁷⁹

2.3 Pravda v myšlení, jednání, slovech

Člověk, který se chce propracovat k pravdivosti, musí být nejprve pravdivý ve svých myšlenkách. Musí přijímat a vážně hledat pravdu, která se nabízí mnoha způsoby. Nikdo samozřejmě nedokáže pátrat po všech poznatelných pravdách. Každý má ale povinnost hledat pravdu, která se týká jeho samého. Odvaha setkat se s pravdou ve vlastním bytí je tedy základním požadavkem pravdivosti. Člověk může své pravé bytí a skutečné úmysly skrývat nejen před druhými, ale i sám před sebou. Může být slepý ke svým vlastním pohnutkám a zavírat oči před pravdou, která je mu nepříjemná. Může se mýlit v rozpoznávání svých skutečných povinností, a sklouznout tak do jakéhosi světa neskutečnosti. Proces sebeklamání ho může dovést až do té krajnosti, že se mu nepravdivost stane téměř druhou přirozeností. Je to nebezpečný stav, kdy si člověk namluví to,

⁷⁸ Srov. *Život z víry. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé*, s. 317.

⁷⁹ SIMAJCHL, L. *Desatero Božích přikázání - pravidla dobrého člověčenství*. [online].

co by chtěl a žije jako by to byla reálná pravda.⁸⁰ Pravdivě myslet tedy znamená vyrovnávat se s pravdou, a to především s pravdou o sobě samém. Myslet pravdivě vyžaduje uvědomovat si bez předsudků skutečnost světa a nevyklouzat ze zorného úhlu nepříjemné pravdy.⁸¹

Vyrovnávat se s pravdou o sobě samém ale není vždy jednoduché. Sebeklam někdy může být to, co člověku pomůže unést velmi těžkou situaci. Tomáš Halík to popsal na situaci člověka žijícího na ulici: „*Bezdomovec, který mne ujišťuje, že si ode mne půjčuje naposled, protože příští týden určitě dostane práci a všechno mi naráz vrátí, mne nechce obelhat. Svět jeho tvrdého života na ulici stojí na této naději, která mu pomáhá přežít a udržet si lidskou důstojnost. Podařilo se mu úspěšně vytěsnit skličující vzpomínky na to, kolikrát mi tuto naději vyjadřoval a kolikrát už byla zklamána.*“⁸² Halík se ptá, zda má právo bořit tuto naději, i když se mu z nadhledu jeho klidnějšího a zajištěnějšího světa jeví jako iluze a sebeklam. Možná mu jen jeho podmínky a klidné uvažování dovolují, aby jeho vidění situace bylo bližší tomu, co skutečně nastane. Denně se setkává s lidmi, jejichž výroky nejsou nesené pouze pravidly výrokové logiky, nýbrž jsou podpěrnými trámy jejich vnitřního světa. Vypovídají spíše o jejich vnitřních dramatech, hledáních, úzkostech a radostech, než o objektivní realitě. Tito lidé nechtějí vědomě klamat. Jsou nešťastní a ve svém vnitřním světě mají důležitou naději, které věří.⁸³

Pravdivé má být také lidské jednání. Musí odpovídat zásadám, které člověk zastává a ke kterým se hlásí. Pravdivost v jednání znamená, že člověk jedná ve shodě se svými myšlenkami a slovy. Pravdivý je takový člověk, který stojí za věcí, kterou uznává. Pak se říká, že je upřímný. Jestliže se pravdivost chápe na základě upřímnosti, pak se jí nemyslí jen správnost výpovědí, nýbrž také schopnost jejich praktického potvrzení. Přímý člověk je takový jako pravda,

---

⁸⁰ Srov. PESCHE, K.H. *Křesťanská etika*, s. 320.

⁸¹ Srov. *Život z víry. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé*, s. 321 - 322.

⁸² HALÍK, T. *Co je bez chvění, není pevné*, s. 99.

⁸³ Srov. *tamtéž*, s. 99 - 100.

kteřou tvrdí. Nepravdivé jsou v souladu s tím všechny činy, které odporují poznané pravdě. Nesoulad v myšlení a jednání souvisí s pokrytectvím, které navenek předstírá cnotné jednání, zatímco jeho motivy jsou zcela jiné. Pravdivost od člověka rovněž vyžaduje, aby čelil nepříjemným situacím a nevyhýbal se jim. Vyžaduje, aby čelil kritice od druhých, aniž by podlehl pocitům antipatie nebo pomstychtivosti. Pravdivý člověk bere vážně názory druhých a je ochoten uznat své omyly a chyby.⁸⁴ Podle Zdeňka Vybířala nejedná lživě člověk, který obelhávání předem naznačil: „*Není lhářem kouzelník, třebaže neříká publiku pravdu. Sama situace kouzelnického představení totiž naznačuje adresátovi, že v této situaci se pravda říkat nebude. Kouzelníkovi se také podobají herci, hráči pokeru, obchodníci: nejsou to lháři, protože rámeček situace je již sám o sobě znamením toho, že se tu odehrává situace, kde není všechno pravda.*“⁸⁵

Mluvené slovo musí být výrazem vnitřního slova poznání. Je pravda, že člověk své myšlenky a poznatky nemůže vyjádřit vyčerpávajícím způsobem pomocí vnějších slov a často mu ani není dovoleno, aby řekl vše, co ví. Pravdivost ve slovech ale vyžaduje, aby vše, co někdo vyjadřuje slovy, bylo v souladu s jeho vnitřními myšlenkami a poznatky. Pravdivost ve slovech je požadavkem spravedlnosti, úcty a lásky. Protože její protiklad, lež, nejen upírá druhým pravdu, nýbrž je navíc vybízí, aby věřili něčemu, co není pravda. Uvádí je tak do omylu. Druzí pak předpokládají taková fakta a spoléhají se na takové jistoty, které ve skutečnosti neexistují. Pokud na tom staví při svém jednání, často působí škodu sobě nebo druhým.⁸⁶ Protože pravdivost je soulad slov a myšlení, tak je zřejmé, že ne ve všech situacích, kdy člověk neřekl pravdu, může být ihned pokládán za lháře. Mohlo se stát, že byl sám oklamán a uvěřil sdělení, které mu někdo namluvil. Dál pak šíří nepravdivé informace a ani netuší, že neříká pravdu.⁸⁷ Bernhard Sutor připomněl, že každá nesprávná výpověď není lží, protože pravda je určena jen tomu, kdo na ni má právo: „*Mučitel nemá právo dovědět se pravdu*

---

⁸⁴ Srov. PESCHE, K.H. *Křesťanská etika*, s. 321.

⁸⁵ VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*, s. 15.

⁸⁶ Srov. PESCHE, K.H. *Křesťanská etika*, s. 322.

⁸⁷ Srov. VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*, s. 15.

*od toho, koho mučí. Gestapo nebo Stasi neměly právo se dovědět, kde se zdržovali politicky pronásledovaní lidé. Kdo se mne ptá na osobní a soukromé věci, do kterých mu nic není, nemá právo na mou pravdivou výpověď. Vedlo by to k absurdním důsledkům, kdybychom vylučovali povinnost vůči pravdě z kontextu spravedlnosti. Jsou-li v nebezpečí vyšší statky, může být nesprávná výpověď nezbytná“.*⁸⁸

2.4 Sociální dimenze pravdy a pravdivosti

Žádný člověk nežije na světě sám, ale společně s dalšími lidmi. Sociální rozměr života patří k jeho podstatě. Člověk je společenský tvor a lidské společenství žije komunikací. Ve významu pravdy a pravdivosti tedy nejde jen o to, aby jednotlivec byl identický sám se sebou. Pravda a pravdivost jsou také nezbytné předpoklady pro zdárný život společenství.⁸⁹ Láska k bližnímu nám ukládá povinnost sdílet s druhými pravdu. I kdyby se zdálo, že určitá pravda je pro druhého bezvýznamná, porušení důvěry, kterou lež způsobí, je prohřeškem proti bližnímu. Každá lež jedná s druhým jako s někým, kdo není pravdy hoden nebo k ní není oprávněn. Je to prohřešek proti důstojnosti druhých jakožto osob stejné hodnoty a práv. Duchovní a morální společenství může vzkvétat jen tam, kde je respektována pravda.⁹⁰

Každý člověk pociťuje jako bezpráví, když mu někdo vědomě dává nepravdivé informace. Následek toho je podkopání vzájemné důvěry, která je nezbytná pro hladkou a účinnou spolupráci s druhými. Nedůvěra plodí odmítání a nepřátelství. Se zřetelem k těmto důvodům lze oprávněně říci, že lež škodí obecnému dobru.⁹¹ Na druhou stranu pravdivost ve slovech a řeči umožňuje vzájemnou důvěru a respekt. K pravdomluvnému člověku máme důvěru, na jeho slovo se můžeme spolehnout a cítíme se s ním jisti. Smysluplnému soužití se tedy

---

⁸⁸ SUTOR, B. *Politická etika*, s. 117.

⁸⁹ Srov. *Život z víry. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé*, s. 322.

⁹⁰ Srov. PESCHE, K.H. *Křesťanská etika*, s. 323.

⁹¹ Srov. *tamtéž*, s. 329.

může dařit tam, kde jeden nezpochybnuje výroky druhého. To platí pro menší společenství, jako je přátelství, manželství a rodina, stejně jako pro větší společenství, jako jsou obec, církev a stát. Pokud se lidé snaží s druhými hovořit, chápat je, důvěřovat jim a v konfliktech hledat přijatelná řešení, pak mezi jednotlivci, skupinami a státy nedochází k nepřátelství. Pravda buduje společenství, lež ho ničí. Lži se nejen úmyslně tvrdí něco nesprávného, nýbrž je jí také uváděn v omyl člověk, který důvěřuje, že uslyší pravdu. Je to projev neúcty k osobě druhého. Čím častěji se lži používají a čím závažnější jsou, tím škodlivěji působí. Obzvláště těžké škody páchá lež mezi lidmi, mezi nimiž by měl existovat vztah důvěry, kteří jsou odpovědní za jiné a jejichž autorita má být přijímána a respektována. To platí například pro vztah rodičů k jejich dětem, mezi manžely navzájem, pro vztah dospělých k mladistvým, ale i politiků k veřejnosti.⁹²

2.5 Lež jako hřích i psychologický problém

2.5.1 Historie vnímání lži

Abychom dobře porozuměli problematice lži (porušování pravdy), tak velmi stručně nastíníme, jak byla lež vnímána v historii. Antika povinnost naprosté pravdivosti téměř neznala. Lež byla dovolená a někdy dokonce žádoucí kvůli vyššímu dobru (Sókratés, Platón, stoikové). Jako výjimka je často uváděn Aristotelés, který chválil člověka, který je pravdomluvný i tehdy, když mu to nijak neprospívá. V křesťanské antice řada církevních otců odsuzovala všechny druhy lži a neuznávala žádné výjimky. Nebyli v tom ale jednomyslní. Rozhodující vliv měl na nauku o lži Augustin. Lež definoval jako nepravdivou výpověď s úmyslem klamat a považoval ji za špatnost. Ve středověku většina teologů sdílela Augustinovo stanovisko. Přiklonil se k němu i Tomáš Akvinský, který se domníval, že lež odporuje přirozenosti jazyka, a proto je špatná sama o sobě. Novověk přinesl rozdělení církve v reformaci a s ním také rozdělení s ohledem na

---

⁹² Srov. *Život z víry. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé*, s. 323.

nauku o morálnosti lži. Protestantští teologové považovali „oficiózní lež“ na pomoc druhému a lež z nouze na obranu vlastních oprávněných zájmů za dovolenou. Význam získalo rozlišení mezi lží a nepravdivou výpovědí, které zavedl H. Grotius. Lež je nepravda porušující právo druhých na pravdu, zatímco u nepravdivé výpovědi tomu tak není. Mravně špatná je pouze lež. V křesťanské morální teologii je pro novověk příznačná nauka o mentální restrikci neboli výhradě v mysli. Aby zatajila danou pravdu, volí mentální restrikce taková slova, která mají dvojitý smysl. Mnoho teologů šlo v minulosti tak daleko, že připustili restrikci pouze v mysli. Ta se ale neliší od lži. Ve 20. století značně vzrostl počet teologů, kteří připouštějí dovolenost nepravdivých výroků v určitých tísňových situacích.⁹³ Teorie nepravdivých výpovědí má dva důvody. Jedním je to, že pravdomluvnost je velké dobro, ale není dobrem největším. Jiná dobra mají ještě vyšší hodnotu. Každý má proto právo a za jistých okolností i povinnost obětovat dobro pravdivé výpovědi za nějaké dobro větší. Druhý argument se opírá o úvahu, že člověk nemá absolutní právo na pravdu. Právo na pravdu je omezeno právem jednotlivců i společenství na ochranu před zásahy, které se snaží zničit osobní nebo sociální jistoty. Velký počet teologů zastávajících dovolenost výjimek ale opravňuje k závěru, že stejně podobné je i opačné stanovisko.⁹⁴

2.5.2 Lež jako hřích

Ti, kdo vidí smysl slov v označování pravdy, říkají, že lež je mluvení proti mysli a každé vědomě nepravdivé mluvení ztotožňují se lží. Jiní soudí, že lež je mluvení proti právu člověka na pravdu. Nepravdivé mluvení je podle nich lží pouze tehdy, když se staví proti právu na pravdivou informaci. Podle třetího pojetí je lež mluvení proti mysli, urážející důvěru mezi lidmi (mluvení proti dobru pravdy).⁹⁵ Všichni teologové se shodují v tom, že lhát je špatné. A to i ti autoři, kteří opatrně připouštějí výjimky z povinné pravdivosti. Pravda je velké dobro,

---

⁹³ Srov. PESCHE, K.H. *Křesťanská etika*, s. 326 – 328.

⁹⁴ Srov. tamtéž, s. 331.

⁹⁵ Srov. SKOBLÍK, J. *Pravda a čest jako nezbytné individuální a sociální hodnoty pro lidský život*. [online].

které musí být ctěno, i kdyby to někdy vyžadovalo oběti.⁹⁶ Lež však svou podstatou není těžký hřích. Taková je obecně rozšířená teologická nauka. Škoda, kterou lež způsobuje, není obvykle velká. Závažnost lži se měří podle pravdy, kterou zkresluje, podle okolností, úmyslů lháře, podle škod způsobených těm, kteří jsou jejími oběťmi.⁹⁷ Zkusme připustit, že existuje hierarchie lži. Že jsou velké lži a menší lži a zanedbatelné lži. Že existují lži, které jsou zásadní i takové, nad nimiž lze mávnout rukou. Nejsnáze je můžeme poměřovat kritériem jejich dosahu a účinkem. Lež, která neměla žádný dopad, „nic neznamenal“, byla zanedbatelná. Lež, která měla tragické důsledky na životy jiných byla velkou lží.⁹⁸ Lež sama o sobě je tedy pouze všedním hříchem, stává se ale hříchem smrtelným, když těžce poškozuje ctnost spravedlnosti a lásky.⁹⁹

Nauka katolické církve uvádí jako porušování pravdy křivé svědectví a křivou přísahu. Nedovoleným jednáním je také nerespektování dobré pověsti osob, které jim může způsobit nespravedlivou škodu. Jedná se o opovážlivý úsudek, nactiutrhání a pomluvu. Je také potřeba vyhnout se jakémukoliv slovu nebo chování, které lichocením, pochlebniectvím nebo přitakáváním povzbuzuje druhé lidi v jejich špatném chování. Proviněním proti pravdě je i vychloubání.¹⁰⁰ Důležité je také to, aby člověk plnil sliby vůči sobě (předsevzetí) i vůči druhým. Ve vztahu mezi lidmi je důležitá diskrétnost, ke které patří i ctění listovního tajemství. Povinnost k pravdivosti zahrnuje i úkol bratrského napomenutí a zachování profesního tajemství.¹⁰¹

2.5.3 Lež jako psychologický problém

Většina definic lhaní zdůrazňuje záměr. Podstatou lhaní je tedy vědomý záměr předat nepravdivou informaci. Z funkcí lidského komunikování vyplývá, že

---

⁹⁶ Srov. PESCHE, K.H. *Křesťanská etika*, s. 328.

⁹⁷ Srov. *Katechismus katolické církve*, s. 602.

⁹⁸ Srov. VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*, s. 40.

⁹⁹ Srov. *Katechismus katolické církve*, s. 602.

¹⁰⁰ Srov. *tamtéž.*, s. 600 - 601.

¹⁰¹ Srov. *Život z víry. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé*, s. 325 – 330.

chceme ovlivnit příjemce lži. Nejčastěji lžeme pro svůj vlastní prospěch: chceme se ubránit, něco skrýt, chceme navázat vztah, udržet vztah, získat výhodu. Chceme si, aniž si to nutně musíme uvědomovat, chránit vlastní sebeobraz. Vyskytují se ovšem i situace lhaní ku prospěchu adresáta, altruisticky motivované lži.¹⁰²

Obsah pojmu „lež“ koresponduje s etymologií slova „problém“. Latinské *problema* znamenalo něco, co člověk před sebou drží, aby se tím bránil. Nebo něco, co se druhému předhazuje, aby se toho chopil. Obě charakteristiky jako by skutečně vystihovaly nejenom význam slova „problém“, ale i obsah výrazu „lež“.¹⁰³ Tento pohled na lhaní můžeme chápat jako psychoanalytický. Každá obrana je totiž psychickou funkcí, jíž se člověk pokouší čelit silám, které možná nedokáže zvládat jiným způsobem. Těmito silami může být úzkost, strach, toužení, závist a jiné agrese. Druhý výše zmíněný význam slova „problém“ vyjadřuje jeho aktivní rozšiřování a předhazování druhým. Také toto platí o lhaní. Lhaním se jedinec nejenom brání, ale současně má zájem na tom, aby lež rozšířil, aby byla přijata. Často jde o obelstění adresáta a dosažení toho, aby druzí lidé považovali lež za pravdu. Lež je tedy jednak problém, jednak problém vytváří.¹⁰⁴

Z kritérií, podle nichž se rozhoduje, co je a co není lhaní, se vymyká patologický lhář. Je to jedinec, který nemá volbu – něco ho ustavičně nutí nemluvit pravdu, vymýšlet si a obelhávat druhé.¹⁰⁵ K problému lži patří také poruchy osobnosti, které nedovolují člověku pravdomluvnost ze strachu, že neodpoví podle očekávání. Takový člověk bývá naplněn úzkostí a svůj život prožije převážně v polopravdách, zámlkách nebo vytáčkách. Jeho okolí ho řadí mezi prolhané lidi, kterým nelze věřit. Těžiště problému však není v morální, nýbrž v psychologické oblasti. Chybí totiž potřebná sebejistota prosadit se. Sociální situace, do kterých se tento člověk v každodenním životě dostává, pro něj znamenají velkou zátěž. V celospolečenském rozměru to například připomíná

---

¹⁰² Srov. VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*, s. 20.

¹⁰³ Srov. tamtéž., s. 13.

¹⁰⁴ Srov. tamtéž., s. 14.

¹⁰⁵ Srov. tamtéž., s. 17.

situaci lidí, nenalézajících sílu přihlásit se k svému skutečnému přesvědčení v totalitním režimu, zejména hrozí-li za to nejtěžší postih.¹⁰⁶

Psychologický rozbor lhaní a klamání komplikuje velmi často fakt, že uskutečnění záměru se může účastnit jak vědomí, tak nevědomí. Za nevědomou složku lhaní mohou například mechanismy zapomínání, vytěsnění či některé další nevědomé obranné mechanismy ega. Člověk pak lze například proto, že zapomněl pravdivou informaci nebo ji vytěsnil do nevědomí. Vědomí už pak třeba věří, že říká pravdu. Jinými nevědomými komponentami lhaní mohou být ustálené vzorce chování, zautomatizovaný zvyk lhát nebo zritualizovaná řeč. Při řečových rituálech se uživatel jazyka bezmyšlenkovitě uchyluje k frázím, ve kterých je obsah pojmů vyprázdněn.¹⁰⁷

2.6 Umění zacházet s pravdou

Právo na pravdu není ani bezpodmínečné, ani absolutní. Nejdůležitější a nejvyšší příkazání je příkaz lásky k bližnímu. Kdo porušením pravdy způsobuje jinému člověku těžkou škodu, ten nejedná z lásky k bližnímu. Nebuduje společenství, nýbrž ho už svým špatným úmyslem boří. V politickém systému, který nevyužívá sdělení pravdy k tomu, aby posiloval právo, nýbrž aby podporoval bezpráví, se může pravdivá svědecká výpověď stát zradou lásky k bližnímu a zradou skutečného práva.¹⁰⁸

Osoba mající přístup k pravdě musí opatrně zvážit, zda její sdělení druhým bude skutečně vychovávat, překonávat rozdíly a sloužit společenství. Nebo zda naopak vyvolá zmatek, rozkol a zkázu. Říkat pravdu se musíme učit, protože jde o víc než jen pouhou shodu slova s věděním. Někteří lidé považují brutální poctivost k sobě i druhým za dokonalost. Otevřenost a čestnost se stávají

---

¹⁰⁶ Srov. SKOBLÍK, J. *Pravda a čest jako nezbytné individuální a sociální hodnoty pro lidský život*. [online].

¹⁰⁷ Srov. VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*, s. 21.

¹⁰⁸ Srov. *Život z víry. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé*, s. 328.

problematickými, jakmile někdo začne říkat vše, co si myslí, že ví. Láska a spravedlnost vyžadují, aby pravda byla vždy sdělována takovým způsobem, který se neprohřešuje proti základním cnostem. Láska musí šetřit cit druhých a pravdivost se nesmí stát zradou. I čestný a upřímný člověk musí některé věci zatajovat z ohleduplnosti ke svým bližním a kvůli tomu, aby sebe a druhé uchránil před neštěstím. Tato nezbytnost je pro člověka milujícího pravdu někdy těžká.¹⁰⁹

Ladislav Simajchl upozorňuje, jak je důležité dávat pozor, abychom striktním plněním zákona neubližovali druhým lidem: *„Jsou různé druhy lži. Je lež drzá, je lež z nouze, je lež milosrdná, jsou tucty lží a polopravd. Jsou lži ze sobecké ziskovosti, ze zlomyslné snahy ublížit. Jsou lži z nouze, když lidé při vyslýchání na Gestapu zapírali, aby nevedli do vězení druhé lidi. Podobná situace se stává i dnes. Je věcí svědomí zamlčet pravdu tam, kde by byla použita ke zlému. Je lež milosrdná - když víš, že pravda by druhému ublížila, že by ji neunesl - třeba nemocný rakovinou. Je i lež z lásky. Přijdeš na návštěvu, ukazují ti s radostí, jak mají zařízený byt. Zvlášť hrdí jsou na veliký obraz - jak ten pěkně oživuje celý pokoj! A ty vidíš, že podle měřítek umění je to bezcenný kýč. Máš povědět své mínění, když víš, že by zarmoutilo? Máš respektovat právo člověka zařídit si byt podle svého vkusu? Máš nepravdivě pochválit? Jsem povinen vždy a každému povědět všechno, co vím?“*

Na takové otázky musíme umět najít správnou odpověď, aby se nám prostě ,nelži´ nestalo nepřehlednou houštinou mudrování, co se ještě smí a co už se nesmí. A kde jinde se jít učit správné orientaci, než ke Kristu, který přišel, aby vydal svědectví o pravdě. Setkáním s Ježíšovým evangeliem, s jeho duchem, se křesťan učí čestnosti, stává se pozorným vyznavačem pravdy v lásce. Pokorným vyznavačem pravdy - řekli jsme si. Pokorně si uvědomuje, že plnost je jen v Duchu. Že jen Kristus může říci: já jsem pravda. My vidíme pravdu zde na zemi jen jako v zrcadle - a to zrcadlo má mnoho slepých míst. Kdo si to uvědomuje, je pokorný. Vyznavačem pravdy, v lásce - řekli jsme si. Pravda bez lásky, to je

---

¹⁰⁹ Srov. PESCHE, K.H. *Křesťanská etika*, s. 323 - 324.

*nesnášenlivý fanatismus. Fanatik pravdy dává to, co ví on, na roveň s absolutní Pravdou. Je proto odpůrcem náboženské svobody. V dřívějších dobách sahal po meči a stavěl hranice na upalování těch, kteří smýšleli jinak. I dnes pevně věří, že jen on má monopol na pravdu - proto po pravdě nepátrá, jen prosazuje tu svou. Pamatujme proto, že pravda není klacek, kterým bychom mohli druhé kolem sebe utloukat.“*¹¹⁰

Na základě předchozích úvah můžeme říci, že někdy máme z lásky říkat pravdu a někdy máme z lásky mlčet. Tam, kde by holá pravda vyvolala trápení, zmatek nebo neštěstí, tam nemáme říkat vše, co víme. To není jen situace politiků, diplomatů, lékařů. Je to součást našeho života. Jsou lidé, kteří říkají druhým do očí hrubosti a neomalenosti a doprovázejí to tvrzením: "Já už jsem takový, že faleš nesnáším a říkám vše raději na rovinu!" Kolik nelásky může být ve slovech: "Já mu ale povím pravdu!"¹¹¹

Romano Guardini napsal, že k umění zacházet s pravdou patří životní zkušenosti a porozumění pro průběh života. Kdo vidí život příliš zjednodušeně, ten může věřit, že vyslovuje pravdu, zatímco se na ní třeba dopouští násilí. Řekne třeba o někom že je zbabělec, protože nedokáže rozpoznat, že dotyčný člověk nemá sebevědomí a je úzkostlivý. Úsudek se tedy zdál být přílehlý, ale tomu kdo ho vyslovil chyběla znalost života. Jeden Guardiniho přítel prý kdysi poznamenal „Pravdivost je nejsubtilnější ze všech cností, ale někteří lidé s ní zacházejí jako s holí.“¹¹²

Že máme mluvit pravdu všichni víme, toto pravidlo se lidem průběžně vštěpuje. Ale pravdu bychom měli umět i přijímat. Když pravdu správně přijímáme, tak tím dáváme druhým lidem prostor, aby jí mohli vyslovovat. Pokud zjistíme, že nám někdo lže, tak většinou usoudíme, že je to špatný (nebo alespoň chybující) člověk a tím naše úvahy často končí. Nezamýšlíme se nad tím, zda část viny není také na naší straně. Možná netušíme, že se lidé někdy bojí, zda se

¹¹⁰ SIMAJCHL, L. *Desatero Božích přikázání - pravidla dobrého občanství*. [online].

¹¹¹ Srov. tamtéž.

¹¹² Srov. GUARDINI, R. *Pravdivost jako cnota*. TT 2/93, s. 58.

sdělenou pravdou správně naložíme. Možná vědí, že nás pravda rozčiluje nebo že nedokážeme mlčet o tom, co jsme se dozvěděli.

2.7 Charakteristika pravdivého člověka

Pravdivý člověk je čestný a opravdový. Je upřímný uvnitř i navenek, nepřetvařuje se, při všech životních těžkostech zůstává sám sebou a je autentický. Pravdivost je jeho celobytní postoj. Znamená to, že pravdivý člověk žije v nejhlubší jednotě se sebou samým. K plné jednotě člověk ale vždy jen směřuje. Identita není jen výsledkem jeho vlastního snažení, nýbrž také darem a milostí zdařilé existence.¹¹³ Opakem pravdivého člověka je ten, kdo se nesnaží pravdivě myslet, pravdivě jednat a pravdivě mluvit. Augustinus říká, že lhář má dvojí srdce - to znamená, že má dvojí myšlení. V jednom ví, nebo se domnívá, že věc je pravdivá a nepředkládá jí, ve druhém místo ní předkládá tu, o které ví nebo se domnívá, že je nepravdivá.¹¹⁴ Ten kdo lže si nakonec většinou ani neuvědomuje realitu svého vlastního života a je vnitřně rozervaný.

Anselm Grün napsal, že pravdivý člověk žije ze své vnitřní pravdy. Není vypočítavý, je prostý intrik, diplomacie a úvah o tom, jak sebe druhým lépe prodat. Žije v harmonii sám se sebou. Říká, co si myslí, a jedná podle toho, co cítí. Ostatním lidem je v jeho blízkosti dobře. Pravdivý člověk před nikým netají své city a myšlenky. Nemá strach, že ho prokoukneme. Je sám sebou, protože stojí za vším, co je v něm. Nic neskrývá, protože nemá co, protože všechno v něm smí být. Kdo žije pravdivě, u toho vystupuje na povrch jeho pravé já. Pravdivý člověk nás i ostatní nutí obrátit se čelem k pravdě vlastního srdce.¹¹⁵

„Pravdivý člověk je zároveň vždycky svobodný, protože jediné pravda nás osvobozuje. Kolik lidí dnes uhýbá z cesty své pravdě. Mají strach čelit skutečnosti

¹¹³ Srov. Život z víry. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé, s. 321.

¹¹⁴ Srov. AUGUSTINUS, A. *O lži a jiné úvahy*, s. 11.

¹¹⁵ Srov. GRŮN, A. *Poselství shůry*, s. 35.

svého srdce. Zmocňuje se jich panika, mají-li někdy být tiší. Mohlo by se v nich přece vynořit něco nepříjemného. Proto musejí být ustavičně v akci. Jsou věčnými štvanci. To nejhorší, co je může potkat, je chvíle, kdy se nic neděje, protože to by se mohla na světlo prodrat jejich pravda. Kdo se vyhýbá své pravdě, spotřebuje mnoho energie, aby ji skryl před druhými.“¹¹⁶

Kdo nežije v pravdě, ten stále přemítá o tom, co si o něm asi myslí okolí. Láme si hlavu, co má říci, aby uspěl. Úzkostlivě váží každé slovo, aby nevyšel najevo nějaký jeho neurotický komplex nebo potlačovaná stinná stránka. Podle Masaryka je veliké zlo, že žijeme v myšlence, co o mě řekne soused. Ale podstatné je mít míst svůj úsudek, svoji individualitu. Máme se odhodlat být svými, nežít na cizí účet, na cizí svědomí.¹¹⁷

---

¹¹⁶ GRŮN, A. *Poselství shůry*, s. 35.

¹¹⁷ Srov. MASARYK, T. *Ideály humanitní*, s. 60.

3 Pravda jako součást politické etiky

3.1 Politická etika

3.1.1 Vztah politiky a morálky

Základem pro jednání člověka ve společnosti musí být úsilí o vztahy úcty, důvěry a spolupráce. Souhrnně můžeme říci, že jde o to, aby lidé jednali racionálně a v souladu se zásadami a normami etiky.¹¹⁸ Pro naší pluralitní společnost je důležitá otázka obecných etických kritérií politiky. Politické etice, tedy úvahám o morálních základech politiky, jsou kladeny otázky týkající se pozitivních cílů, dovolených prostředků a žádoucích způsobů lidského jednání v politice.¹¹⁹

Morálka jako prožívaná lidská mravnost v individuálním i sociálním způsobu života patří k politické etice ne proto, že by byla předmětem či objektem politiky, ale proto, že je předpokladem dobré politiky. To ale neznamená, že politické otázky lze redukovat na morální otázky. Politická etika si v první řadě klade otázky týkající se dobrých zákonů a institucí, které mají uspořádat vzájemné lidské soužití. Dále se ptá na morální kvality občanů a politiků, které jsou nezbytné, mají-li instituce plnit svůj účel. Politická etika je tedy etikou institucí a etikou cností. Etika institucí a etika cností musí být ve vzájemném vztahu. Jen politická morálka, která je založena na obojím, může zabránit neplodnému moralizování v politice, aniž by zbavovala politiku morální odpovědnosti.¹²⁰

Podle Karla Lehmana se lidé vztahem mezi politikou a morálkou zaobírají pokaždé, když určité události vyvolají veřejnou pozornost. Když zájem poklesne, tak platí zase laciná hesla, jako například „politika je špinavé řemeslo“

---

¹¹⁸ Srov. KOHOUTEK, R. *Základy sociální psychologie*, s. 61.

¹¹⁹ Srov. SUTOR, B. *Politická etika*, s. 10.

¹²⁰ Srov. tamtéž, s. 46.

a „politika kazí charakter“. Znechucenost z politiky se stává dodatečným ospravedlněním neochoty sdílet zodpovědnost za věci veřejné. Přehlíží se při tom, že takovéto charakterizování v sobě skrývá nebezpečí svéhlavosti. Používání mravních norem má sice v politickém konání jinou podobu než v soukromém, ale mravní normy jsou v zásadě pro obě oblasti stejné. Spravedlivé pohoršení při nedodržování mravních norem v politickém konání nesmí zastírat, že mnozí tvrdí kritici jsou proti mravním požadavkům v soukromé a společenské oblasti velmi velkorysí. To platí v podstatě pro všechny. Právě v oblasti morálky ale není dovoleno měřit dvojím metrem a stát se tak třeba pokryteckým. Na druhé straně se politické konání zásadně zaměřuje na společnost a společné dobro. Proto je oprávněné podrobit toto konání veřejné kontrole a nasadit přísná měřítko.¹²¹

Podle Bernarda Sutora je vztah politiky a morálky trvalým problémem lidstva. Politici se ujímají veřejných úkolů a mají tudíž k dispozici zvláštní mocenské prostředky. Mohou jich využít pro dobro všech, nebo také zneužít pro vlastní prospěch i ke škodě mnoha lidí. Proto je třeba stále usilovat o to, aby se politika držela rámce platných představ o dobru a zlu. To je ale pouze jedna strana vztahu politiky a morálky. Na druhé straně se může morálka obracet na politiku s očekáváním, které politika nemůže svými prostředky uskutečnit. Pokus prosadit politickými prostředky určité morální představy nebo nároky může vést dokonce k tomu, že se politika nebezpečným způsobem zvrhne. Politická etika musí mít na mysli obě nebezpečí. První nebezpečí spočívající v morálním selhání politiky je dnes běžnější než druhé vyznačující se morálním přetěžováním a morální zvráceností politiky.¹²²

S otázkou vztahu politiky a morálky souvisí i otázka práva. Protože právo a morálka nejsou úplně od sebe oddělené oblasti. Ale v pohledu na jejich vztah je jasné, že ne všechny morální požadavky jsou také právními požadavky. Právo je pořádek, na jehož prosazení jsou k dispozici státní sankce. Právní řád jako takový

---

¹²¹ Srov. LEHMANN, K. *Politika a morálka*, s. 7 - 8

¹²² Srov. SUTOR, B. *Politická etika*, s. 9.

nemůže mít bezprostřední úlohu nabádat občany právními prostředky k větší mravnosti, a vůbec ne trestními prostředky. Jelikož se moralita váže na svobodný souhlas subjektu, nemůže se žádným jakkoliv přísným právním řádem přikázat. Morálka právní řád přesahuje. Morální příkazy a zákazy, které patří do oblasti osobní mravnosti, nejsou automaticky součástí právního řádu. Určitý rozdíl mezi právem a morálkou obsahuje i zaměření na svobodu. Kdo by právní systém úplně zavázal morálkou, mohl by se stát tyranem. Právo s morálkou tedy úzce souvisí, má ale jiné úlohy než morálka.¹²³ V dnešním světě bohužel platí dominance práva nad etikou. Jindřich Šrajfer to ilustruje na této situaci: Když papež brání lidská práva podle modelu schematizovaného ve Všeobecné deklaraci lidských práv, má podporu. Když ale začne hlásat etické pravdy vlastní jen křesťanství (otázka rozvodů, sňatků homosexuálů atd.), je kritizován. Problém dnešní doby tedy je, že uznává určitý prostor pro etiku, ale jen v hranicích, ve kterých uznává primát práva.¹²⁴

Václav Havel řekl, že stále ještě neumíme klást morálku nad politiku, vědu a ekonomiku a že „*Stále ještě nejsme schopni pochopit, že jedinou skutečnou páteří všeho našeho konání – má-li být mravné – je odpovědnost. Odpovědnost k něčemu vyššímu, než je má rodina, má země, můj podnik, můj prospěch. Odpovědnost k řádu bytí, do něhož se všechno naše konání nesmazatelně zapisuje a kde se teprve a jen spravedlivě zhodnocuje. Tlumočnickem mezi námi a touto vyšší autoritou je to, co se tradičně nazývá lidské svědomí.*“¹²⁵

3.1.2 Mravní způsobilost politika

Osobnosti politického života jsou vybaveny mocí. Použití moci je vyhrazeno státu – a tím také jeho reprezentantům. Orientace na společné dobro a monopol moci dávají politickému konání vlastní kvalitu a tím kladou i osobní

---

¹²³ Srov. LEHMANN, K. *Politika a morálka*, s. 8.

¹²⁴ Srov. ŠRAJFER, J. Křesťan a politika aneb odpovědnost za svět a politiku. In *Zplnosti Kristovy. Sborník k devadesátinám Oto Mádra*, s. 316 - 317.

¹²⁵ HAVEL, V. *Projevy: leden-červen 1990*, s. 60.

nároky.¹²⁶ Od politika se právem očekává, že jeho konání bude v souladu s právním řádem a morálkou. Nejde při tom v první řadě o stranické zájmy, ale o společenské dobro všeobecně. Při posuzování nesprávného chování je ale potřeba přihlídnout k tomu, že člověk je v politice vystavený mimořádným pokušením a svodům. Politici jsou přece jenom zrcadlovým obrazem společnosti, do které patří. Přesto se od nich očekává dávání dobrého příkladu.¹²⁷

Politik by tedy měl být člověkem mravně způsobilým. Jedná se o způsobilost rozhodovat se pro dobro nebo zlo. Rozhodovat se předpokládá potřebnou míru nezávislosti, sebeurčení a svobody. Předpokládá to také příslušné poznání. Zda je jednání správné může politik poznat prostřednictvím svého svědomím opřeného o mravní normy.¹²⁸ Když Václav Havel v jednom ze svých projevů mluvil o zodpovědnosti a svědomí, tak uvedl: „*Podřídím – li své politické chování tomuto imperativu, který mi zprostředkovává mé svědomí, nemohu toho moc zkazit. Kdybych se naopak neřídil tímto heslem, nepomohlo by mi v politice ani deset prezidentských škol, kde by učilo dva tisíce nejlepších politologů světa*“.¹²⁹ Zde se dostáváme k bodu, kde se stýkají víra a politika. Předpokladem správného rozhodování je to, že se rozum stále očišťuje, protože jeho etické zaslepení vyplývající z upřednostňování vlastních zájmů a moci představuje nebezpečí. Víra má svou specifickou povahu setkání člověka s živým Bohem. Jedná se o setkání, které před námi otevírá nové obzory, které leží daleko za oblastí rozumu. Víra rozumu umožňuje, aby lepším způsobem naplňoval svou úlohu a aby lépe vnímal, co mu přísluší. A právě to je místem, které přísluší katolické sociální nauce, která chce pomáhat k očišťování rozumu a přispívat tak k tomu, aby to, co je spravedlivé, mohlo být uznáváno a realizováno.¹³⁰

---

¹²⁶ Srov. LEHMANN, K. *Politika a morálka*, s. 8.

¹²⁷ Srov. tamtéž, s. 12.

¹²⁸ Srov. SKOBLÍK, J. *Morálka v dialogu*, s. 105.

¹²⁹ HAVEL, V. *Projevy: leden-červen 1990*, s. 60.

¹³⁰ Srov. BENEDIKT XVI. *Deus caritas es*, s. 38 - 39.

K mravní způsobilosti vládnoucích lidí patří jejich pravdomluvnost. Občané tuto vlastnost u vládnoucích lidí předpokládají. Politik je zavázán veřejnosti pravdomluvností a jeho věrohodnost se prokazuje tím, do jaké míry jsou jeho slova pravdivá a jak dalece on sám stojí za svým slovem. Krátkodobě může zastření pravdy nebo odchýlení se od ní přinést určité výhody, ale dlouhodobě může jen škodit věci samé, vlastní pověsti a spolupráci s ostatními.¹³¹ Podle Bernarda Sutora se však v souvislosti s touto problematikou objevují otázky, které nelze zodpovědět povrchně. Sutor si myslí, že pravdomluvnost politiků musí být vykládána v souvislosti s otázkou týkající se jejich spravedlnosti – která z jejich strany předpokládá moudrost.¹³²

Tomáš Halík upozorňuje, že se někteří cynici a pragmatici etickým zřetelům v politice posmívají. Považují jí totiž za arénu tvrdých loktů, kde si jakákoliv etická pravidla zaslouží jen výsměch. Je potřeba najít cestu mezi těmito dvěma krajnostmi, zcela v duchu klasického aristotelského učení o cnostech: přílišné moralizování – které se nechá označit termínem „morální kýč“ – na straně jedné a pragmatičtí cynici a manažeři moci – „lidé bez skrupulí“ na straně druhé. Obojí vede do zkázy. Podle Halíka se zdá být středním řešením „etika odpovědnosti“, kterou proti etice zásad a proklamovaných cílů kdysi postavil Max Weber.¹³³

3.2 Pravda v totalitě a v demokracii

3.2.1 Pravda v totalitě

Totalitní režimy pravdivost silně potlačují. Pomocí cenzury a trestů dusí veřejné mínění, kontrolu a kritiku. Pravda vyžaduje otevřenou komunikaci a jasné právo druhé strany vyjádřit se. Cenzura ji vždy škodí, i když je primárně míněna

---

¹³¹ Srov. *Život z víry. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé*, s. 336.

¹³² Srov. SUTOR, B. *Politická etika*, s. 117 - 118.

¹³³ Srov. HALÍK, T. *Co je bez chvění, není pevné*, s. 214 – 215.

na obranu dobré věci.¹³⁴ V totalitě je běžné, že politici občanům lžou. Když měl Václav Havel v roce 1990 svůj první novoroční projev, tak řekl: *“Čtyřicet let jste v tento den slyšeli z úst mých předchůdců v různých obměnách totéž: jak naše země vzkvétá, kolik dalších miliónů tun oceli jsme vyrobili, jak jsme všichni šťastni, jak věříme své vládě a jak krásné perspektivy se před námi otevírají. Předpokládám, že jste mne nenavrhlí do tohoto úřadu proto, abych i já vám lhal.”*¹³⁵

V totalitě lžou nejen politici občanům, ale i občané politikům. Když vláda násilí potlačí svobodný život a nepřipustí vlastní přesvědčení, tak se člověk nachází ve stavu stálé sebeobraně. Násilníci nemají právo žádat pravdu a také vědí, že ji nemohou očekávat. Jazyk ztrácí násilím svůj smysl.¹³⁶ Ve zkaženém mravním prostředí žijí morálně nemocní lidé, kteří jsou zvyklí něco jiného říkat a něco jiného si myslet.¹³⁷ Pod vnucenou maskou ale často zůstává ukrytý mravní a duchovní náboj. Václav Havel připomněl, že v době totality se mu mnoho lidí svěřovalo, že jsou na straně disidentů a že vládou organizované petice podepisují proto, že mají děti a nemohou si dovolit luxus vzdoru. Nemravnost byla páchána jménem dětí a zlu bylo slouženo pro jejich údajné dobro. Paradoxně to pak byli právě mladí lidé, kdo se totalitní moci vzepřeli. Havel o tom mluvil v New Yorku na Světovém summitu dětí: *„Zažil jsme nádhernou vzpouru dětí proti lži, které sloužili jejich rodiče, údajně v jejich zájmu: naše protitotalitní revoluce byla – aspoň ve svých počátcích – dětskou revolucí. Do ulic šli středoškoláci a učni, tedy nedospělá mládež. Šli do ulic a jejich rodiče se báli. O ně i o sebe. Zamykali je v bytech, odváželi o víkendech mimo velká města. Pak začali chodit do ulic s nimi. Nejprve ze strachu o ně, později proto, že podlehli jejich nadšení. Děti probudily ve svých rodičích jejich lepší já. Usvědčili je ze lži a donutili postavit se na stranu pravdy. A děti disidentů? Ačkoli nemohli studovat a museli snášet zavírání a perzekuce svých rodičů, nezlobily se na ně, ale naopak si jich vážily. Mravní vzor*

---

¹³⁴ Srov. FURGER, F. *Pravdivost viděná eticky*. TT 2/93, s. 39.

¹³⁵ HAVEL, V. *Projevy: leden-červen 1990*, s. 11.

¹³⁶ Srov. GUARDINI, R. *Pravdivost jako cnost*. TT 2/93, s. 57.

¹³⁷ Srov. HAVEL, V. *Projevy*, s. 11.

*je zajímavá víc než výhody plynoucí ze shrbené páteře. Ideologii obětování pravdy údajnému zájmu dětí usvědčily sami děti v naší zemi z její pochybnosti. Vzbouřili se proti rodičům, kteří tuto ideologii zastávali, přidali se k těm nemnohým, kteří byli od počátku přesvědčeni, že nejlépe svým dětem poslouží, když se nebudou na ně vymlouvat a lhát, ale když budou žít v pravdě a tím jim dávat příklad.“*¹³⁸

V jiném projevu se Havel zamyslel, odkud vlastně mladí lidé, kteří nikdy nepoznali nic jiného než totalitu, čerpali svou touhu po pravdě a svou občanskou odvahu. A jak je možné, že ztracená generace jejich rodičů se k nim přidala. Došel ke dvěma příčinám. Jednou z příčin podle něj bylo to, že člověk nikdy není jen produktem vnějšího světa, ale vždycky je také schopen vztahovat se k něčemu vyššímu, byť tuto schopnost v něm vnější svět jakkoli systematicky hubil. Druhou příčinou jsou humanistické a demokratické tradice, které dřímaly kdesi v nevědomí našich národů a národních menšin a nenápadně se přenášely z generace na generaci, aby je v pravou chvíli každý z nás v sobě objevil a proměnil ve skutek.¹³⁹

3.2.2 Pravda v demokracii

Ladislav Hejdaček napsal, že se demokracie naučila žít s pravdou a pravda se nějak naučila přežívat v demokracii. Skutečný problém však nebyl ani vyřešen, ani odstraněn. Tu a tam dochází ke konfliktům a také k pokusům tu či onu stranu nějak oslabit a učinit ji závislou na straně druhé. Demokratický řád chápeme jako způsob, jak politická a státní rozhodnutí opírat o vůli většiny, nikoli o pravdu. Stane se, že většina lidí nebo dokonce všichni jsou o něčem přesvědčeni, a přece se to nestane pravdou. Naproti tomu skutečnou pravdu může mít a zastávat jen několik málo lidí nebo dokonce jen jeden jediný, a přece to nepřestává být pravda. O pravdě se nehlasuje, o pravdě nerozhoduje většina.¹⁴⁰

---

¹³⁸ Srov. HAVEL, V. *Vážení občané*, s. 37.

¹³⁹ Srov. HAVEL, V. *Projevy: leden-červen 1990*, s. 13 - 14.

¹⁴⁰ Srov. HEJDÁNEK, L. *Demokracie a pravda*. TT 2/93, s. 41.

Pokud bychom ale demokracii chápali opravdu jen jako vládu většiny, byla by těžko něčím, co by si mohlo nárokovat náš souhlas a vyžadovat naši obětavost. Demokracie by se pak mohla proměnit v tyranii většiny. A dějinná zkušenost ukazuje, že většina se často mylí. Demokracie je optimální formou vlády jen tehdy, je-li spojena s vládou práva, právním státem, s ochranou menšin a práv každého jednotlivého občana a s etikou politiky jako služby.¹⁴¹

Problém spočívá v tom, jak smířit demokratické politické uspořádání s respektem k pravdě. To souvisí s podstatou demokracie. Tu nevytvářejí pouze demokratické instituce a demokratické zákony, ale především lidé, kteří demokracii přijali jako životní postoj a také jí svým životem uskutečňují. Demokracie je názor na život, spočívá v důvěře lidí, v lidskost a lidství.¹⁴² „*Demokracie je politickou organizací společnosti na mravním humanitním základě*“¹⁴³ řekl Tomáš G. Masaryk. Ten nechápal demokracii jen jako nějaký politický systém, ale zdůrazňoval, že potřebujeme demokraty. Tomu právě v dnešní době můžeme rozumět: nikdy nebyly naše vnější podmínky a okolnosti tak příznivé pro fungování demokracie jako nyní, a přesto spousta věcí skřípe a vázne. Podle Hejdánka je důvodem skutečnost, že nejsme dost demokratičtí. Demokracie není jen politický systém, ale také určitý životní styl. To znamená, že každý z nás by se měl chovat demokraticky. Vždyť demokratičnost zasahuje i do oblastí, kde ji většina lidí ani nehledá.¹⁴⁴ Demokracie žije z hodnot, které si sama neodhlasovala a které ani sama neuhájí. Žije z určitého hodnotového klimatu. Základním předpokladem fungování demokracie je víra. Despotie víru nepotřebuje, protože vládne mocí síly. Svobodná společnost ale potřebuje motivační sílu, která povede lidi k dobrovolnému dodržování morálních pravidel soužití. A tou je víra.¹⁴⁵

---

¹⁴¹ Srov. HALÍK, T. *Oslovit Zachea*, s. 400 – 401.

¹⁴² Srov. *Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR*, s. 92.

¹⁴³ DRESLER, J. *Masarykova abeceda*, s. 58.

¹⁴⁴ Srov. HEJDÁNEK, L. *Demokracie a pravda*. TT 2/93, s. 42.

¹⁴⁵ Srov. HALÍK, T. *Oslovit Zachea*, s. 402.

Ladislav Hejdánek se domnívá, že většinová demokracie nezrušila absolutismus, nýbrž ho pouze přenesla z monarchy na většinu, která ve státě vládne. Ta stejně jako monarcha není nikomu odpovědná. Neexistuje žádné kritérium, podle kterého by bylo možné rozeznat vůli většiny od pouhé zvůle většiny. Vůbec se nepočítá s tím, že by hlas většiny mohl být také nesprávný, nespravedlivý, prostě nepravdivý. Většinová demokracie tedy není postavena na ideji spravedlnosti, nýbrž na ideji moci. Jejím posledním slovem je "většina vítězí", zatímco správně by mělo být "pravda vítězí". Naopak u smluvního pojetí státu je demokracie chápána jen jako jeden z prostředků, jak uplatnit spravedlnost a právo a pravdu. Spravedlnost je primárnější než stát a než zákon. Lidé organizují stát pro své potřeby, které jsou důležitější a hlubší, než jsou záležitosti státní a politické. Smysl demokracie je tu především v tom, že zabezpečuje svobodu pro menšiny a jednotlivce. Demokracie tu je kvůli svobodě a jejímu zabezpečení a svoboda tu je kvůli pravdě a spravedlnosti. Stát není cílem a cílem není ani svoboda. Cílem je pouze pravda. Tento cíl nelze definitivně dosáhnout, ale je zapotřebí stále ho sledovat.¹⁴⁶

3.3 Důvody porušování pravdy v politice

3.3.1 Lhaní jako norma chování

Problém současné doby je v tom, že lež se stala běžnou a všední záležitostí. V jedné z předchozích kapitol jsme se zmínili o tom, že člověk lže většinou proto, aby získal nějaké výhody. Cílem lži je tedy zisk. A pro konzumní společnost je zisk a úspěch natolik důležitý, že se často přehlíží, jakými cestami a za pomoci jakých prostředků se k nim došlo. Že se lhaní stává v naší společnosti zaběhnutou normou chování je zřetelné z několika následujících praktických příkladů.

---

¹⁴⁶ Srov. HEJDÁNEK, L. Demokracie a pravda. TT 2/93, s. 42.

Před několika roky diskutovali v televizní Sedmičce poslanci Vlastimil Tlustý a Michael Kraus. Poslanci před kamerou listovali grafy se spoustou čísel, navzájem se překřikovali a obviňovali ze lži. Věta „Lžete!“ či její replika „Ne, vy lžete!“ zazněly v průběhu hodinové relace z jedné strany asi čtyřicetkrát, z druhé pětatřicetkrát. Vlastimil Tlustý si dokonce s sebou do studia přinesl arch papíru, na němž bylo natištěno: „Pane Michale Krausi, zase lžete!“ Závěrem diskuse poslanec Tlustý pohrozil poslanci Krausovi trestním oznámením a poslanec Kraus prohlásil, že jeho prohra v telefonickém hlasování nevypovídá nic o poměru mezi pravdou a lží. Po shlédnutí pořadu se diváci mohli jen ptát sami sebe, který z těchto dvou politiků vlastně lhal. Zda jeden, druhý, nebo oba dva. Debata ale nijak nepobouřila veřejnost, zjištění že minimálně jeden z představitelů vrcholné české politiky lže nemělo na jejich další činnost žádné dopady.¹⁴⁷

V jiné televizní debatě diskutoval Tomáš Halík s místopředsedkyní a místopředsedou dvou největších politických stran. Když bylo po všem, položil Halík politikovi otázku: "Pane místopředsedo, když jsme teď tady spolu jen sami dva: víte přece, že to, co jste před kamerou celou dobu tvrdil, není vůbec pravda?" Politik prý se na Halíka podíval se směsí útrpnosti a pohrdání. "Pravda?" opakoval po něm slovo se štítlivostí, jako kdyby to bylo něco neslušného. "Pane, já mluvil ke svým." Politikův postoj vyzněl Halíkovi takto: my politici, zkušení profesionálové, říkáme přece to, co lidé, kteří jsou našimi voliči, chtějí slyšet. Jde nám o to, aby nám dali své hlasy a zajistili tak poslanecké platy. Kvůli tomu se platí drahé průzkumy veřejného mínění. Otázka, co je pravda, nás vůbec nezajímá. Je úplně irelevantní. Kdo to nechápe, neměl by se znalcům politiky plést pod nohy.¹⁴⁸

Herec Ondřej Vetchý poskytl Týdeníku televize rozhovor nazvaný *Lež je dnes skoro norma*. Mimo jiné hovořil i o chování médií. Tisk o něm v předcházejícím roce napsal tisíc dvěstěkrát, přestože s nikým nemluvil. Když média zažaloval, u soudu mu řekli: „Přece nám nechcete namluvit, pane Vetchý,

---

¹⁴⁷ Srov. DANEŠ, M. *Pravda a lež*. [online].

¹⁴⁸ Srov. HALÍK, T. *Dotkni se ran*, s. 154 - 155

že v České republice někdo věří bulváru? My lžeme a všichni to vědí." Takže poškozený nakonec paradoxně neprokazoval lež samu, ale pouze to, jak ho poškodila a jakou újmu kvůli ní utrpěl. Vetchý upozorňuje, že je velmi nebezpečné, že pravdou manipuluje nejenom bulvár, ale i noviny, které jsou „respektované“, „erudované“ a „důvěryhodné“.¹⁴⁹

V souvislosti s používáním lži jako prostředku k získání výhod je zajímavé srovnat dva výroky. Zdeněk Vybíral napsal: „*Nevyplácí se lhát - obecně vzato - , když to pro nás není z hlediska zisků výhodné. Lži bychom například získali jen něco málo, ale posléze bychom mnohem více ztratili. Opatrnější, rozvážnější rozhodnutí povede k tomu, abychom získali sice méně, ale aby zisk byl jistý. Lhát se nevyplácí tváří v tvář hrozícím fatálním důsledkům*“.¹⁵⁰ Václav Havel v jednom ze svých projevů řekl: „*O těchto věcech zde nemluví proto, abych od vás žádal nezasloužené výhody nebo dokonce soucit, ale proto, že jsem zvyklý říkat pravdu, a to i v situaci, kdy by bylo pro mne i mé spoluobčany zdánlivě výhodnější lhát nebo alespoň mlčet. Domnívám se totiž, že výhodu čistého svědomí nemůže zastínit jakákoli výhoda jiná*“.¹⁵¹ Lhaní tedy souvisí s hierarchií hodnot. Pro koho je čisté svědomí největším ziskem, ten nemá lhaní jako normu běžného chování.

3.3.2 Lhaní jako cesta k získání a udržení moci

Cílem lži je zisk a nejzajímavějším ziskem v politice je moc. Pokud se zabýváme otázkou pravdivosti politiků, tak téma moci nesmíme opomenout. Je zřejmé, že získání, posílení, nebo udržení moci je častým důvodem, proč politici pravdu porušují. Jan Sokol napsal: „*Ve vztahu k moci je potřeba udržovat absolutní hygienu, jeden můj přítel říká, že je potřeba velmi si vyhrnout rukávy, než se sáhne na moc. A to platí pro křesťany dvojnásob, trojnásob.*“¹⁵²

---

¹⁴⁹ Srov. VETCHÝ, O. *Lež je dnes skoro norma*. [online].

¹⁵⁰ Srov. VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*, s. 46.

¹⁵¹ HAVEL, V. *Projevy: leden-červen 1990*, s. 118.

¹⁵² Srov. SOKOL, J. *Vztah křesťanství a politiky*. In *Církev a společnost. Mezinárodní symposium 24. – 26. dubna 1998*, s. 62.

Touha po ovládaní druhých je jedním z nejčastěji se vyskytujících bůžku v dějinách lidstva. I v případě Ježíšových učedníků vyšel najevo pud panovat, být vpředu, užívat si moci a slávy.¹⁵³ Může někdo z nás říci, že touto touhou nikdy nebyl pokoušen? Touha po moci, po přednosti a slávě je natolik vlastní lidské přirozenosti, jako touha po majetku či požitku.¹⁵⁴

S touhou po moci se můžeme potkat jak u velkých osobností, tak u naprosto obyčejných lidí, kteří se snaží násilím, nepoctivostí, podrazem, pomluvou nebo lží podmanit své nejbližší okolí. Občas člověk ospravedlňuje své chování tím, že moc, kterou získává, může využít k úspěšnějšímu šíření dobra a zavádění pořádku ve světě. Moc je vedle peněz a úspěchu jednou z velkých model současné české společnosti a proto snaha o získání a udržení moci často svádí politiky k tomu, aby o ni bojovali i nečestným způsobem.¹⁵⁵

Pro politiky je však typické uvažovat v kategoriích moci. Když si svou pozici chtějí zabezpečit, musí jednat se spřátelenými i nepřátelskými stranami a společenskými silami. Musí zvažovat možnosti a meze, když chtějí něco naplánovat a prosazovat. Protože se v politice vždy zachází s mocí, je již jen samotné slovo moc často vnímáno negativně.¹⁵⁶ Pokušení získat moc nepoctivým způsobem nebo ji zneužívat jsou ale dána osobním charakterem držitele moci. Moc mající reprezentativní charakter zřejmě lichočí lidské ješitnosti, kterou Max Weber označoval za nejnebezpečnější slabost politiků. Samolibost a nezměrná vůle po uplatnění mohou vytvořit nebezpečné spojení ve snaze získat vládu. V tom spočívá pokušení zajistit si moc nečistými prostředky. Politici a politické strany se musí zaměřit na získání a zajištění moci, je v tom ale skryto nebezpečí, že se z prostředku stane cíl.¹⁵⁷

---

¹⁵³ Přišli do Kafarnaum. Když byl doma, ptal se jich: „O čem jste uvažovali?“ Ale oni mlčeli, neboť cestou se mezi sebou dohadovali, kdo je největší. (Mt 5,13).

¹⁵⁴ Srov. HALÍK, T. *Oslovit Zachea*, s. 394.

¹⁵⁵ Srov. LODEK, A. *Existuje v mém životě nějaký bůh?* [online].

¹⁵⁶ Srov. SUTOR, B. *Politická etika*, s. 64.

¹⁵⁷ Srov. tamtéž, s. 68.

3.4 Příklady porušování pravdy v politice

3.4.1 Porušování práva na informace

Právo vědět neboli právo na informace patří k základním právům občana ve svobodné a demokratické společnosti. V České republice upravuje právo na informace zákon. Dekret o hromadných sdělovacích prostředcích upozorňuje, že správné uplatňování práva na informace vyžaduje, aby sdělování mělo pravdivý obsah a aby bylo úplné. Při získávání i při šíření zpráv se musí dodržovat mravních normy a musí se brát ohled na zákonitá práva a důstojnost člověka.¹⁵⁸

Pokud je člověku poskytnuta mylná informace, tak je formován domnělou skutečností, která ho vlastně uvádí do fiktivního světa. Z toho je patrná škodlivost lživé informace. Mnoho mylných informací padá na vrub omylům, některé jsou ale záměrné. Při informování člověka ale nejde jen o informace pravdivé, ale i o informace přiměřené. Informující má tedy nejen povinnost ověřovat si pravdivost svých údajů, ale také posoudit jejich vhodnost pro adresáta.¹⁵⁹ To platí také v politice. To, co politici říkají, má být pravda. V žádném případě však politici nejsou vždy povinni říkat vše, co vědí a zamýšlejí. Probíhající jednání často vyžadují mlčet navenek, protože jinak by kompromisy byly nemožné. Některá rozhodnutí mohou dosáhnout svého cíle jen tehdy, nejsou-li předem oznámena (např. změna směnného kurzu určité měny). Existují záměry a opatření, které jsou rozumné jen tehdy, zůstanou-li tajné. To se týká například potírání zločinnosti, kontrašpionáže a ochrany státu. Obecné dobro tedy vyžaduje v mnoha případech také mlčení a odepření informací. Novináři a veřejnost by si to měli uvědomovat.¹⁶⁰

Opakem diskrétnosti při podávání informací jsou situace, kdy státní orgány, instituce a veřejně činné osoby občany úmyslně dezinformují nebo

---

¹⁵⁸ Srov. IM 5.

¹⁵⁹ Srov. SKOBLÍK, J. *Pravda a čest jako nezbytné individuální a sociální hodnoty pro lidský život*. [online].

¹⁶⁰ Srov. SUTOR, B. *Politická etika*, s. 117 - 118.

z nesprávných důvodů informace zadržují. Dezinformaci musíme odlišit od informací a zpráv, které nejsou pravdivé jen díky neznalosti, hlouposti či omylu. Vznik dezinformace je cílený. Někdo má zájem na tom, aby se kdosi jiný nedozvěděl pravdu a aby mu místo pravdy byla podána buď překroucená pravda, nebo nějaká smyšlenka. Dezinformace mohou být i výsledkem snahy o zachování určitého řádu ve společnosti. Příkladem dezinformace byly například zprávy o havárii jaderné elektrárny v Černobylu. Tehdy se jednalo o událost, která patří z pohledu včasného informování k těm nejpodstatnějším: byly přímo ohroženy tisíce lidských životů a mnoho lidí také zemřelo. Jednalo se o nejhorší civilní jadernou katastrofu, která svým dopadem postihla statisíce lidí. Informace, které se tehdy šířily, byly zcela nepřesné a záměrně utajené a pozměněné. Odpovědní představitelé té doby zcela vědomě hazardovali ze zdravím svých spoluobčanů a kauza Černobyl otřásla se zbytky důvěry, kterou v té době občané vůči státu měly. Druhý příklad dezinformování souvisí se 17. listopadem 1989. Po brutálním zásahu na Národní třídě se tehdy rozšířila zpráva o zabití demonstrujícího studenta Martina Šmída. Zpráva o zabití se začala šířit neoficiálními a posléze i oficiálními kanály – a tím povýšila z fámy na dezinformaci. Potom co zprávu potvrdily i světové agentury už o její důvěryhodnosti nikdo pochyboval. Nakonec se ukázalo, že nikdo zabit nebyl.¹⁶¹

To že uvedené příklady pocházejí z doby minulého režimu neznámá, že v demokracii je s podáváním informací vše v pořádku. V politické taktice jsou stále přítomná přesvědčení i praxe vycházející z toho, že je třeba zadržovat informace pro vlastní prospěch, zveřejňovat je jen částečně a v situacích, které se k tomu zdají být příznivé. Často je těžké posoudit, kdy se jedná o oprávněnou politickou moudrost a kdy se překračuje hranice k nepravdivosti. To druhé se odehrává všude tam, kde jsou ostatní poškozováni ve svém právu na informaci. Aby se to stávalo co nejméně, nesmíme se ani ve svobodném státě naivně spoléhat na pravdivost politiků.¹⁶²

---

¹⁶¹ Srov. ZDRAŽILOVÁ, I. *Informace a dezinformace*. [online].

¹⁶² Srov. SUTOR, B. *Politická etika*, s. 117 - 118.

3.4.2 Komolení pravdy, vytváření polopravd

Komolit znamená „měnit k nesrozumitelnosti“, čímž se myslí komolení smyslu sdělovaného. Komolit smysl lze i v jinak srozumitelné promluvě, kdy řečník jasně artikuluje a užívá slov, jejichž jednotlivým významům lze dobře rozumět. V jednotlivostech je tedy řečník srozumitelný, a přesto může vytvořit zkomolený systém. Tento typ porušování pravdy známe například z televizních debat politiků. Někteří z nich dokáží hodně hovořit, aniž by vlastně sdělili smysluplný obsah. Jiným způsobem komolení pravdy je například překrucování pravdivých informací. Do komolení můžeme zařadit i podávání vyprázdněných informací. V tom případě nejde o překrucování pravdy, ale o schopnost mluvit způsobem, který nic nesděluje. Některé zpravodajské pořady komolí pravdu tím způsobem, že informace od politiků předkládají jako svévolně rozsekané a záměrně promíchané skládačky. Vyjadřování politiků také někdy připomíná zakódované zprávy. Občané neznají kód k příliš obecné nebo jinak zašifrované promluvě, tak jí nemohou rozumět. Jsou tak vedeni ke zcela falešnému porozumění – k takovému, jakého chtějí politici u svých „poddaných“ dosáhnout.¹⁶³

Do komolení pravdy lze zahrnout i vypouštění polopravd. Někdy mluvčí neprozradí vše, co by v dané chvíli a v daném kontextu bylo potřeba. Pravdu sice říká, ale neřekne vše, co by říci měl. Tak vzniká polopravda. Ta je sice v něčem pravdivá, ale opomíjí důležité pozitivní aspekty a vytváří jednostranný nepravdivý obraz. Polopravdou je vedle neúplné pravdy i znevěrohodnění pravdy nadsázkou nebo uhýbavá odpověď. Polopravdou může být i nic neříkající zevšeobecnění, které autorovi výroku ponechá možnost a výhodu, aby v budoucnosti informaci upřesnil podle své potřeby.¹⁶⁴

---

¹⁶³ Srov. VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*, s. 107.

¹⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 23.

3.4.3 Poškození cti a dobré pověsti

Katechismus katolické církve dělí poškození cti a dobré pověsti na tři skupiny. Je to opovážlivý úsudek – připuštění nějaké mravní viny u druhého člověka bez dostatečného důkazu. Druhým přestupkem je nactiutrání - odhalení něčí chyby a prohřešků druhým osobám bez objektivně platného důvodu. Třetím druhem poškození dobré pověsti je pomluva – je to tvrzení odporující pravdě, které škodí dobré pověsti druhých a dává příležitost k mylným úsudkům o nich.¹⁶⁵ S poškozením dobré pověsti souvisí také paušální odsuzování. V něm se na základě několika málo negativních skutečností dělají závěry o celkovém postoji jednotlivých skupin lidí – menšin, národů, ras.¹⁶⁶ Poškodit čest druhého lze také potupou. Je to nespravedlivé zneuctění přítomné osoby a může k ní dojít buď slovy (nadávky) nebo skutky (neodpovídání na pozdrav apod.).¹⁶⁷

Poškození cti formou opovážlivého úsudku se v české politice objevuje často. Jde o situace, kdy je na politika podáno trestní oznámení a veřejnost je o tom informována způsobem, který jí manipuluje k přesvědčení, že trestný čin byl opravdu spáchán. Než se prokáže opak, má už dotyčná osoba pověst člověka, který přestupuje zákon. Častý je i přestupek nactiutrání - politici o sobě rádi navzájem sdělují informace, které jim škodí v očích veřejnosti. Zřetelné je to zejména v období před volbami. Nactiutrání silně podporují média a jejich senzacechtivost. Občané dostávají málo informací o výsledcích dobré práce politiků, zato dostávají hodně zpráv o chybách a pikantnostech v jejich soukromém životě. S tím souvisí i narušování soukromí politiků ze strany médií. Mirek Topolánek k tomu řekl: *“Špatně vydýchávám i způsob, jakým novináři narušují soukromí moje a hlavně mých blízkých. Chápu velice dobře, že noviny se musejí prodat, ale řada agresivních vpádů je podle mě za hranicí nejen vkusu, ale i trestního práva. A jistě by se našli soudci, kteří by tyto útoky i odsoudili. Bohužel se tyto metody netýkají jen bulváru. I takzvaná seriózní média se rychle učí, jak*

¹⁶⁵ Srov. *Katechismus katolické církve*, s. 600 - 601.

¹⁶⁶ Srov. *Život z víry. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé*, s. 327.

¹⁶⁷ Srov. SKOBLÍK, J. *Pravda a čest jako nezbytné individuální a sociální hodnoty pro lidský život*. [online].

zvyšovat prodej a sledovanost. Dokonce i když se jedná o politiku.“¹⁶⁸ To že se média při informování veřejnosti často zaměřují více na chyby politiků než na jejich práci je zřejmé i z dalších slov Topolánka, týkajících se jeho „neslušného“ gesta provedeného při jednání poslanecké sněmovny: *“Co mě naopak docela pobavilo, byla kampaň ohledně mého vztyčeného prostředníčku. Fascinovalo mě, kolik pozornosti média věnovala jednomu letmému ironickému gestu - na úkor zákonů probíraných v parlamentu.“*¹⁶⁹

„Pomluva je největší zlo“, tvrdil řecký řečník Isokratés. „Nic není tak nepolapitelné jako pomluva: nic se neujme snáze a rychleji se neuchytí, nic se tak do široka nerozroste“, konstatoval Cicero. Cíle pomluvy jsou rozličné, někdo si ulevuje od závisti, jiný její pomocí chladnokrevně taktizuje ve svůj prospěch. A nejde jen o pavlače a náš běžný každodenní život, ve kterém pomlouvání bližních tvoří součást individuálních strategií. Pomluva vždycky tvořila a tvoří pevnou součást politické demagogie a propagandy.¹⁷⁰

V české politice pomluvu využil například premiér Miloš Zeman, když v červnu 1999 s odvoláním na ministra zahraničí Jana Kavana prohlásil, že Kavanův předchůdce Josef Zieleniec uplácel novináře, aby o něm psali dobře. Podle policie byl Zieleniec hrubě pomluven, ale viník se nenašel. Soud nedal za pravdu pomluvenému, i když uznal, že výroky premiéra jsou nepravdivé a hanlivé. Premiéra nepotrestal, protože pomluvy měl z druhé ruky. Ten kdo mu je předal je měl také od někoho jiného. Jedná se o beztrestnost pomlouvajících, kteří inteligentně tvrdí, že pomluvu někde slyšeli.¹⁷¹ Někdy si pomluvy vyrobí dokonce sám pomlouvaný – jako v roce 2008 poslanec Vlastimil Tlustý, který si udělal svoje vlastní kompromitující fotografie, aby na ně nachytl své stranické nepřátele.¹⁷²

---

¹⁶⁸ TOPOLÁNEK, M. *O novinářích – a taky trochu o mně*. [online]

¹⁶⁹ Tamtéž.

¹⁷⁰ Srov. KOUBSKÁ, L *Pomlouvat je ohyzdné – a lidské*. [online]

¹⁷¹ Srov. VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*, s. 110.

¹⁷² Srov. KOUBSKÁ, L *Pomlouvat je ohyzdné – a lidské*. [online]

4 Pravdivý člověk v české politice

4.1 Vztah osobností české politiky k pravdě

4.1.1 Tomáš G. Masaryk

První československý prezident Tomáš G. Masaryk patřil mezi politiky, kteří dokázali bojovat za názor, o jehož pravdivosti byli přesvědčeni. A to i bez ohledu na to, že tím ztratí popularitu a že budou se svým stanoviskem stát sami proti všem. Otakar Machotka napsal, že Masarykův poměr k pravdě byl pravděpodobně nejzákladnější a nejtrvalejší rys Masarykovy osobnosti. Tento rys byl podkladem velké části jeho filosofie dějin, filosofie mravnosti, filosofie politiky a také jeho praktické politiky. Ve svém poměru k pravdě byl Masaryk snad naší největší a nejživější historickou osobností. Masarykův poměr k pravdě byl stejně vášnivý, oddaný a zásadní jako Husův. Husovi ale šlo především nejpodstatnější pravdu jeho doby, pravdu náboženskou. Masarykovi šlo navíc také o pravdu politickou a historickou a o pravdu v každodenním životě. Většina bojovníků za pravdu usiluje většinou o určitou konkrétní pravdu, která je v dané době podstatně důležitá. Masaryk ale bojoval vášnivě za každou pravdu a snažil se odhalovat všechny nepravdy.¹⁷³ Vztah k pravdě vyjádřil těmito slovy: „*Poznat pravdu, to znamená pravdu vyznávat. Máme povinnost poznanou pravdu vyznávat a při ni stát. To je potřebné nejen jako všeobecné pravidlo, ale v každém jednotlivém i nejnepatrnějším případě, který se nám jako jednotlivcům v životě vyskytne. To znamená studovat literaturu, historii, poznávat světový vývoj a náš úkol ve světě a stát při tom, co jsme poznali. To chtěl Hus od svých současníků. Mít zmužilost hájit své poznání, mít zmužilost hájit své přesvědčení.*“¹⁷⁴

Nejnámějším případem, kdy Masaryk prokázal, že pravdu staví nad veřejné mínění, byl jeho známý boj ve sporu o pravost Rukopisu zelenohorského

---

¹⁷³ Srov. MACHOTKA, O. *Náš Masaryk*. [online].

¹⁷⁴ DRESLER, J. *Masarykova abeceda*, s. 152.

a královédvorského. Nalezení rukopisů v roce 1871 mělo pro danou dobu velký význam, především kulturně historický. Bylo ale zřejmě jednou z největších lží v české historii. V období národního obrození propagátoři češtiny potřebovali dokázat, že čeština je rovnoprávný jazyk s dlouholetou historií, na stejné úrovni s ostatními evropskými jazyky. Český národ v té době dovršoval dílo nového nalezení své národní identity. Jeho dějepiscectví, kultura i národní mytologie byly v té době do značné míry odvozovány z těchto rukopisů. Zproblematizovat náhle jejich pravost znamenalo skoro totéž jako popřít právo českého národa na existenci. Masaryk byl ale přesvědčen, že Rukopisy jsou podvrhem, a jasně to řekl. Zastával názor, že lež nikdy nemůže posloužit dobré věci.¹⁷⁵ Proto napsal: „*Nepochybuji, jak někdo tvrditi může, že čest národa vyžaduje obhájení Rukopisů. Čest národa vyžaduje obhájení, respektive poznání pravdy, nic více, a větší je mravnost a zmužilost uznávající omyl nežli obhajování omylu, jež třeba celý národ sdílí.*“¹⁷⁶ Masaryk sklidil za své postoje velký hněv české veřejnosti. Vlastenecká mládež mu rozbila okna a vypískala jeho přednášky. Významný lyrický básník proklel i jeho matku. Masaryk tehdy jistě netušil, že i on sám se pro část národa zanedlouho stane předmětem národní mýtotvorby. Masaryka později ctíla a jeho kult pěstovala ta část české veřejnosti, která ho předtím vzhledem k jeho nepopulárním postojům považovala za zrádce národa.¹⁷⁷ Miláčkem národa se stal Masaryk proto, že měl pravdu a že pravda, kterou hájil, posléze zvítězila. Ještě důležitější ale bylo asi to, že se nebál pravdu sdělit a stát za ní. Masaryk totiž svou pravdu pouze neříkal, ale osobně za ni ručil celou svou vědeckou i politickou kariérou, protože pravda a svědomí mu byly důležitější než kariéra.¹⁷⁸

Co je vlastně základem Masarykovy pravdomluvnosti a jeho pevných politických postojů? Václav Havel řekl: „*Těch idejí je samozřejmě mnoho. Ale jedna se mi zdá být ústřední. Prochází totiž celým Masarykovým dílem, je východiskem či osou všeho jeho dalšího přemýšlení a je i klíčem k porozumění*

---

¹⁷⁵ Srov. HAVEL, V. *Projevy*, s. 75.

¹⁷⁶ Tamtéž s. 75.

¹⁷⁷ HALÍK, T. *Co je bez chvění, není pevné*, s. 204.

¹⁷⁸ HAVEL, V. *Projevy*, s. 75.

jeho celoživotnímu dílu, jeho postojům, jeho politice. Touto ideou je pevné přesvědčení, že skutečný zdroj politiky je a musí být ve sféře mravní, že i pravda je především kategorií mravní a že pravda je tím nejlepším základem politiky. Kdykoli se Masaryk zamýšlel nad českou otázkou, smyslem našeho sebeosvobozovacího zápasu, ba dokonce nad samým smyslem naší národní existence, vždy znovu se k této své ideji vracel, aby ji posléze uložil do základů nového československého státu jako jednu z jeho konstitutivních hodnot.“¹⁷⁹

Pro Masaryka bylo životním základem náboženství. Bylo ale také jeho stálým problémem. Zatímco si na mnoho jiných věcí po celý život zachoval pevné a neměnné názory, jeho stanovisko k náboženským otázkám se měnilo. Původní víru ztratil Masaryk v průběhu gymnazijních a akademických studií. Tato ztráta ale nebyla pohybem od náboženství k mravnímu liberalismu, jako tomu bylo u většiny jeho současníků. Na rozdíl od nich dobře věděl, že ztráta náboženství znamená ztrátu smyslu života. Masaryk věřil a jeho víra nebyla pouhým aktem intelektuálního rozhodnutí, který je možno provést, aniž to člověka jakkoliv ovlivní. Věřit pro něj znamenalo podle víry žít. Žít podle své víry, podle svého přesvědčení, jednat bez ohledu na přízeň okolností - to je základní orientace, která konstituovala Masarykovu osobnost. V tom je kořen Masarykovy morálky - nikoli v morálních příkazech a zákazech, které si eventuálně uchoval i po ztrátě náboženství, v němž byl vychován, ale v opravdovosti.¹⁸⁰

Jaká tedy vlastně byla Masarykova nábožnost? Když myslel, tak se jeho víra a rozum mohly rozcházet. Jakmile však jednal, víra a rozum se sešly a podporovaly se. Náboženství mu nebylo vzýváním a díváním se vzhůru. Bylo mu něčím jiným: opatrovalo mu jistotu, kterou potřebuje muž k činu. Bylo základem jeho mravnosti.¹⁸¹ Masaryk vysvětlil, jak chápe rozdíl mezi náboženstvím a mravností: Mravnost není náboženstvím a náboženství není mravností. Může být člověk nábožensky velice věřící, oddaný své církvi, svým dogmatům a předpisům,

---

¹⁷⁹ HAVEL, V. *Projev prezidenta republiky Václava Havla při odhalení pomníku T. G. Masaryka.* [online].

¹⁸⁰ Srov. KROUPA, D. *K pramenům Masarykovy filozofie praxe.* [online].

¹⁸¹ Srov. DRESLER, J. *Masarykova abeceda*, s. 15 - 16.

a nebude mravný, dokonce bude třeba nemravný. Náboženství má mnoho různých forem a není možné si myslit, že ten, kdo má náboženství, má už i mravnost. Mravnost je podle Masaryka poměr člověka k člověku. Náboženství má širší okruh než mravnost; v náboženství je mravnost obsažena.¹⁸²

V roce 1950 napsal Otakar Machotka esej ke 100. narozeninám T.G. Masaryka. Vyslovil v ní tuto naději: „*Víme, že Masarykova pravda, Masarykova láska k bližnímu, Masarykova mravnost a Masarykova demokracie překonají říši nepravdy, režim nenávisti, systém nemravnosti a podvodů a také teroristickou diktaturu. Nebude to podle mého názoru jen návrat k předválečné republice, nebude to jen návrat k našemu dřívějšímu stupni pravdivosti, k naší dřívější míře lásky, k naší dřívější mravní úrovni, k naší demokracii. Bude to zápas o vyšší míru těchto zásad v celém našem životě. Bude to nové úsilí o přiblížení se k Masarykově odvaze a věrnosti k pravdě, k jeho činorodé neumdlévající humanitě, k jeho úzkostlivé demokracii a k jeho apoštolské mravnosti. Naše vlast bude potřebovat více masarykovských ctností než kdykoliv dříve. Mravní rozvrat a hospodářské zubožení nebudou překonány zázrakem, nýbrž prací, vedenou co nejplnějším osvojením si Masarykových zásad. Také svou sociální otázku rozřešíme v jejich duchu. Rozřešíme ji demokraticky podle přání většiny národa, s láskou k sociálně slabým a se zachováním osobních svobod a práv příslušníků všech vrstev, rozřešíme ji podle mravních zásad, vedeni humanitní úctou k osobnosti každého člověka.*“¹⁸³

O čtyřicet let později byla Machotkova vize naplněna, teroristická diktatura byla minulostí. Když prezident Václav Havel pronášel projev ke 140. výročí narození T.G. Masaryka, tak mimo jiné řekl: „*Měli bychom Masaryka méně zbožňovat, ale o to víc přemýšlet o skutečném smyslu jeho životního odkazu. Nebyl to jen muž, který se – jak se v zákoně pravilo – „zasloužil o stát“. Byl to zároveň a hlavně muž, který – ačkoli omylný jako my všichni – vdechl do základů*

---

¹⁸² Srov. MASARYK, T. *Ideály humanitní*, s. 55.

¹⁸³ MACHOTKA, O. *Náš Masaryk*. [online].

*našeho novodobého státu ideu mravnosti a pravdy. Pravdy jako čehosi mravně zakotveného a mravním postojem zaručovaného. Je to dobrá politická idea. Právě proto, že nevypadá vůbec politicky. Ukazuje se však, že věci zdánlivě nepolitické mohou být politicky nejproduktivnější.“*¹⁸⁴

4.1.2 Václav Havel

Václav Havel a T.G. Masaryk měli v některých směrech podobné osudy. Oba byli do nejvyšší politiky katapultováni výjimečnými událostmi, při nichž se měnily historické éry. V obou případech šlo o nástup demokracie. Jiří Pehe se domnívá, ani Havel ani Masaryk by se nikdy nestali prezidenty, pokud by museli projít normálním politickým výběrem. Vzhledem ke svým vlastnostem by ve standardním politickém provozu by měli tolik politických nepřátel, že by je soustrojí partajního politikaření eliminovalo před tím, než by dosáhli vrcholu. Havel byl stejně jako Masaryk opravdový demokrat. Měl také schopnost řešit těžké situace. V tom mu pomáhala odvaha a víra - nejenom ve vlastní, ale v nějakou vyšší pravdu.¹⁸⁵

Masaryk i Havel vytvořili v českém povědomí obraz prezidenta, který je hrdinou i filozofem. Naplnili představu muže odhodlanosti i muže přemýšlení. V Čechách hlavně díky Masarykovi odpovídá prezidentský ideál Platonovu požadavku „filozofa na trůně“. A prezidenta Havla si v cizině vážili především proto, že to nebyl standardní politik, ale obohacoval spektrum státníků o schopnost vidět a pojmenovat širší kulturní, filozofické a morální aspekty politiky.¹⁸⁶ Když Havel nastoupil do prezidentské funkce, tak nezačínal pracovat na zelené louce. Dostal do vínku zátěž tradic a obecných očekávání. Ani ne tak z komunistické minulosti, jako z dob, kdy bylo prezidenta víc vidět a víc na něm záleželo. Od začátku nad ním stála veliká a náročná postava Masarykova.¹⁸⁷

---

¹⁸⁴ HAVEL, V. *Projevy*, s. 75.

¹⁸⁵ PEHE, J. *Nebude druhý Havel*. [online].

¹⁸⁶ Srov. HALÍK, T. *Co je bez chvění, není pevné*, s. 321 – 322.

¹⁸⁷ Srov. SOKOL, J. *Třináct let na Hradě*. [online].

Havel se k odkazu Masaryka přihlásil a vědomě na něj navázal. Za svoje si vzal Masarykovy filosofické ideály, stejně jako Masarykův styl prezidentské politiky i masarykovské atributy prezidentského úřadu. Zcela v masarykovském duchu pojal funkci prezidenta jako postavy pohybující se vně politických stran, která se místo na prosazování konkrétního politického programu orientuje na obecnější politické problémy a střeží základní mravní hodnoty, na nichž je stát založen. A masarykovským způsobem se angažoval i v zahraniční politice. Podobně jako on usiloval o rekonstrukci Evropy a snažil se institucionalizovat spolupráci středoevropských států. A stejně jako Masarykovi mu byla milejší pravda než kariéra.

Václav Havel ve svých projevech často vyzdvihoval morální hodnoty, rád hovořil o morálce, pravdě a řádu. Při tom připomínal Masarykův odkaz: *„Zjednodušeně by se dalo říct, že tento odkaz je především výzvou k nelhostejnosti. Výzvou k tomu, abychom nebyli lhostejní k osudu svého bližního, který je v tísní, k osudu těch, kteří přijdou po nás, a k jejich duchovní přípravě na úkoly, které je čekají, k osudu našeho společného duchovního, kulturního a přírodního dědictví. Je výzvou k tomu, abychom se nebáli bojovat proti všem nepravostem, které kolem sebe pozorujeme, abychom se nebáli - i kdybychom měli být sami proti všem - říkat pravdu a stát si za ní, abychom nebyli lhostejní ani k tomu, co se děje za hranicemi naší země.“*¹⁸⁸

Před volbami v roce 1990 pronesl Václav Havel projev k výročí narození Masaryka. Jeho vztah k pravdě dal za příklad: *„Myslím, že tato dimenze Masarykova počínání je dnes obzvlášť aktuální. Dlouho se nám – údajně v zájmu národa – lhalo. Věděli jsme to, ale zároveň jsme se nechali oficiální lží přece jen ovlivnit. Lecjaká pravda nás proto může dnes šokovat. Tím spíš nás šokuje, je-li někomu jeho přesvědčení – ať už oprávněné či nikoliv – milejší než jeho kariéra. O pravdě dnes mluví všichni. Ale kdo je ochoten za pravdou stát proti všem? Kdo*

---

¹⁸⁸ HAVEL, V. *Projev prezidenta republiky Václava Havla při odhalení pomníku T. G. Masaryka.* [online].

je ochoten dnes, kdy se všem otevírají – co se kariéry týče – netušené obzory, uzavřít si dveře tím, že řekne něco jiného, než co „celý národ sdílí“? Kdo je ochoten – navíc před volbami! – říct cokoliv, co by mohlo vyvolat nesouhlas, odpor nebo dokonce upřímný hněv desítek tisíc lidí, a říct to jen proto, že jeho svědomí ho k tomu nutí? Málokdo!“¹⁸⁹

Václav Havel spojoval pravdu s odvahou a lež se strachem. Říkal, že nejlepší zbraň je vědomí, že pravda a právo jsou na naší straně. Kdo má tuto zbraň, nebojí se ani nejmodernějšího kulometu.¹⁹⁰ Spojitost strachu a lži asi nejlépe vysvětlil v roce 1990 při projevu v Salcburku, kdy mluvil o nutnosti vnímat pravdivě historii: *„Příliš často v tomto koutě světa strach z jedné lži rodí lež jinou, pošetile doufající, že jako záchrana od té první jej záchranou od lži vůbec. Jenomže lež nás nemůže nikdy zachránit od lži. Tak jako nás v Československu od ničeho nezachránila stalinská lež o socialistickém ráji na zemi, nezachrání nás ani lež o Hitlerově rasistickém spojenci jako údajném dědici dávného knížecího trůnu. Falšovatelé historie svobodu národa nezachraňují, ale ohrožují.“¹⁹¹* Pokud někdo lže, tak podle Havla škodí sobě i svým spoluobčanům. Protože kde není dán průchod plné pravdě, tam není svoboda. Kdo se proviní lží, ten se ke svému provinění musí alespoň doznat, aby mu mohlo být odpuštěno a mohl v sobě mít mír: *„Doznání osvobozuje. Víím, jak mne samotného kdysi osvobodilo, když jsem v sobě našel sílu zreflektovat svůj vlastní chybný krok. Mám mnoho důvodů k tvrzení, že pravda člověka zbavuje strachu. Vždyť mnozí z nás, kteří jsme se pokoušeli v nedávných letech říkat v naší části Evropy navzdory všemu nahlas pravdu, si zachovali vnitřní nadhled, toleranci, schopnost rozumět bližnímu a odpouštět mu, pocit míry a veselou mysl jen proto, že to dělali. Jinak by se možná uzoufali. Pokusme se v tomto tak těžce zkoušeném prostoru zbavit se nejen svého strachu ze lži, ale i svého strachu z pravdy.“¹⁹²*

---

¹⁸⁹ HAVEL, V. *Projevy*, s. 75.

¹⁹⁰ Srov. HAVEL, V. *Projevy*, s. 74.

¹⁹¹ HAVEL, V. *Vážení občané, Projevy červenec 1990 – červenec 1992*, s. 13.

¹⁹² Tamtéž.

4.2 Vize pravdivého a úspěšného politika

4.2.1 Chce naše společnost pravdivé politiky?

Tomáš Halík mnohokrát diskutoval se studenty na téma „Jak by měl vypadat světec naší doby“. Studenti se vždy rozdělili na dvě části. Pro jednu by světec této doby měl naplnit duchem evangelia právě to nejtypičtější, co dnešek otvírá. Měl by být člověkem médií, politiky či byznysu a ukázat, že tam lze být poctivý, čestný a pravdivý. Druhá skupina studentů hájila pravý opak: světec je prorocky-kritickým ostnem vůči „duchu doby“. Ztělesňuje to, čím doba pohrdá a co vytěsňuje. Světec dnešní doby by měl být tichý, nenápadný a chudý, svobodný od všeho, bez čeho si běžný člověk nedovede představit svou existenci a štěstí. Halík připomíná, že v dějinách církve byli světci obojího ražení.¹⁹³

Poctivé, čestné a pravdivé lidi v politice si přeje i široká veřejnost. Z průzkumů veřejného mínění je zřejmé, že občanům záleží na tom, aby politici měli dobrou morálku. Měli by být neúplatní, čestní, slušní a pravdomluvní.¹⁹⁴ Více než tři pětiny lidí se domnívají, že morálka politiků by měla být posuzována přísněji než u ostatních lidí. Většina občanů si myslí, že by politici měli být hodnoceni nejen podle výkonu své funkce, ale také podle soukromého života.¹⁹⁵

Možná bychom si měli položit otázku, proč si veřejnost přeje mít v politice poctivé lidi. Jedním ze zajímavých důvodů totiž může být i to, co Tomáš Halík rozkryl v jedné ze svých knih. Vzpomíná na to, co mu kdysi řekl Václav Havel. Přibližně ho cituje „*Když jsem jednu dobu přestal být prezidentem, stále za mnou chodilo mnoho lidí a já jsem si uvědomil, že jim ze všeho nejvíc chybí to, že na Hradčanech nesedí člověk, který by stále říkal, že se nemá krást.*

---

¹⁹³ Srov. HALÍK, T. *Co je bez chvění, není pevné*, s. 310 – 311.

¹⁹⁴ SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, Centrum pro výzkum veřejného mínění. *Jaký by měl být český prezident?* [online].

¹⁹⁵ SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, Centrum pro výzkum veřejného mínění. *Jak posuzovat politiky?* [online].

Ne, že by třeba nekradli nebo chtěli přestat krást, ale potřebovali stále z těch Hradčan slyšet, že krást se nemá.“¹⁹⁶ Podle Halíka mají lidé rádi rétoriku, která dává lidem pocit, že souhlasí-li s něčím, jsou tím trochu lepší – i lepší než ostatní. Tento pocit je často obyčejná iluze či sebeklam, pokud je jakousi náhražkou činů. Něco podobného prý známe z církevního života: lidé nadšeným a rozhodným souhlasem s konzervativními mravními zásadami, nebo hlasitým odsuzováním jejich porušování či zpochybňování, nabývají dojmu, že jsou „touto vírou samou ospravedlnění“. Rozhodnost jejich přesvědčení je často tak silná, že spotřebuje všechnu energii, které se pak nedostává na činy.¹⁹⁷

Pokud chtějí mít lidé pravdivé politiky, musí být pravdiví i oni sami vůči politickým představitelům. Ve zvláštních situacích totiž může lhát občan politikovi. Pravdu nemusí říci jednotlivec dotázaný na svůj názor při výzkumu veřejného mínění, nepravdivě se může projevit člověk, kterého se politik zeptá na jeho osobní názor apod. Někdy jen obě strany dodržují nepsaná pravidla zdvořilosti, loajality či třeba úslužnosti.¹⁹⁸

4.2.2 Motivace jako předpoklad práce v politice

Aby mohl být člověk dobrým politikem, musí mít motivaci a chuť v politice pracovat. Václav Havel se domníval, že důvody které ženu lidi do politiky lze rozdělit do tří kategorií. Za prvé jsou to představy o lepším společenském uspořádání, víra v určité (dobré či pochybné) ideály a potřeba uskutečňovat je. Za druhé je to přirozená touha každého člověka po sebepotvrzení. Politika totiž dává člověku ohromnou možnost potvrdit si sám sebe prostřednictvím formování okolního světa a těšením se z respektu, který politická funkce přináší. Třetí skupinou důvodů, proč lidé vstupují do politiky jsou výhody,

---

¹⁹⁶ HALÍK, T. *Co je bez chvění, není pevné*, s. 212.

¹⁹⁷ Srov. tamtéž.

¹⁹⁸ Srov. VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*, s. 110.

kteřé s prací politika souvisí. Tyto tři druhy důvodů se podle Havla vždy navzájem proplétají.¹⁹⁹

Josef Lux řekl, že politika pro něj znamená kříž. Byl křesťan a jeho kříž mohl mít různé podoby: jeho dobrá snaha mohla být druhými považována za falešnou a populistickou, nebo musel hledat kompromis mezi požadavkem svého svědomí a realizací politiky uprostřed nevěřícího světa.²⁰⁰ U Luxe ale bylo zřejmé, že práci politika dělá rád, se zájmem a elánem. Jeho chuť pohybovat se v politice byla jistě větší, než kříže, které jeho funkce provázely.

Mirek Topolánek svoji motivaci vyjádřil slovy: „*Jestliže někdo řekne, že politiku dělá proto, že hynou brazilské pralesy a protože v některých zemích je hlad, tak ho je potřeba odvézt do blázince... Politiku člověk dělá proto, že ho to musí uspokojovat. Možná to někdo dělá pro peníze, ale to já nejsem. Neumím přesně identifikovat, co mě na tom baví. Pocit moci, pocit, že prostě musím rychle něco někam posunout, něco řídit. Být in, být vevnitř, tahat to někam, tlačit to někam. Akce! Když to je správný krok správným směrem*“.²⁰¹

Příkladem záporné motivace je situace Tomáše Halíka. Když mu byla nabídnuta kandidatura na post prezidenta, tak posoudil hodnoty svého života a budoucí plány. Potom se sám sebe ptal: „*Co mi schází? Proč bych to dělal? Proč bych se měl stát permanentním terčem slizkého slídilství bulvárních médií? Být pro miliony lidí pouze plátnem, na něž si projektují buď svou potřebu zbožňování, nebo (častěji) svou zlobu, svou potřebu si odreagovat své životní frustrace, najít si symbolického viníka či nepřítele? Mám tohle zapotřebí? Co mi může přinést politika. Peníze, slávu, moc – to mi říká opravdu málo*“.²⁰² O několik let později ale zvažoval, zda má právo pohoršovat se nad chováním politiků, když sám do politiky nevstoupil a nepokusit se nabídnout jiný styl a jiné hodnoty. Tehdy se

---

¹⁹⁹ Srov. HAVEL, V. *Vážení občané, Projevy červenec 1990 – červenec 1992*, s. 81 – 82.

²⁰⁰ Srov. ŠRAJER, J. Křesťan a politika aneb odpovědnost za svět a politiku. In *Zplnosti Kristovy. Sborník k devadesátinám Oto Mádra*. s. 316.

²⁰¹ TOPOLÁNEK, M. *Tlačit to někam - rozhovor vedl Jan Potůček*. [online].

²⁰² HALÍK, T. *Co je bez chvění, není pevné*, s. 323.

sám sebe ptal, zda se tím nezačlenil mezi lidi, kteří rezignují, neumí si představit změny v politické morálce a nechtějí pro ně cokoli udělat.²⁰³

4.2.3 Cnosti a schopnosti dobrého politika

Jaký by měl být politik, který dokáže vnášet pravdivost do veřejného života? Čím by se vedle chuti pracovat v politice měl ještě vyznačovat? Jaké by měl mít cnosti a dovednosti? Pravdivost politika by měla být opřena o moudrost, odvahou a pokorou. Kniha Moudrosti klade do souvislosti s vládnutím významnou podmínku, kterou je právě úcta k moudrosti. „*Máte-li tedy ve vážnosti své trůny a svá žezla, vy vládcové nad lidem, musíte ctít moudrost, abyste kralovali na věky.*“²⁰⁴ Biblický text se vztahuje k politikům, vládcům lidské společnosti. Nepozastavuje se nad jejich potěšením z trůnů a žezel jako symbolů vladařské moci a nenařizuje ctít moudrost. Dává ale radu s velmi lákavým cílem, kterým je trvalá vláda.²⁰⁵ Podle Platóna mají vládnout filosofové, milovníci moudrosti. Protože filozofy jsou lidé, kteří jsou schopni postihnout to, co je ve své podstatě věčně stejné, zatímco ti druzí toho schopni nejsou a pohybují mezi vším tím, co má různé podoby a co se proměňuje.²⁰⁶ K povahám milovníků moudrosti patří neschopnost lhát, mají vůli nepřijímat za žádných okolností lež, nýbrž ji nenávidět – pravdu však milovat“.²⁰⁷

Politik potřebuje také odvahu, aby při své práci dokázal prosazovat to, co je dobré. „*Pracovat, to znamená odpírat zlému a důsledně. Všude, vždy a zejména zlému v jeho zárodku. To neznamená být radikální, ale vytrvalý. Nemít strachu, řekl bych. Ze strachu se lidé dopouštějí násilí, ze strachu lžou. Tyran a lhář má strach.*“²⁰⁸ Křesťanský politik navíc potřebuje odvahu k tomu, aby dokázal být sám sebou i za cenu toho, že se bude odlišovat od druhých. Tomáš Halík upozorňuje, že kdo se vydá cestou poctivé politiky, ten musí počítat s tím, že ho

²⁰³ Srov. HALÍK, T. *Dotkni se ran*, s. 155 – 156.

²⁰⁴ Mdr 6,21

²⁰⁵ Srov. SKOBLÍK, J. *Morálka v dialogu*, s. 113.

²⁰⁶ Srov. PLATÓN. *Ústava*, s. 270.

²⁰⁷ Srov. tamtéž, s. 272.

²⁰⁸ MASARYK, T. *Ideály humanitní*, s. 59.

bláznovství kříže bude stigmatizovat v očích nepoctivců, cyniků a pragmatiků. Nejde o spektakulární stigmata, která svítí z obrazů mimořádných světců. Jsou to ta každodenní stigmata, na které si musíme zvykat a přijímat je jako cosi normálního, jako samozřejmou výbavu křesťana na cestě následování. Stigmata těch, kteří se nezařadili a vybočují z řady.²⁰⁹ Podle Halíka jsou vysoké mravní ideály solí života. Kdyby byl život jen uspokojování našich materiálních potřeb, byl by nudný a banální. Žít duchovním a morálním životem je obtížné a ta obtíž nespočívá především v tvrdosti disciplíny, kterou musíme krotit naši lenost a sobectví při cestě uskutečňování těchto ideálů. To nejobtížnější je vydržet trvalé bolestné napětí mezi vysokým ideálem a realitou našich slabostí a nedokonalostí. I k tomu je potřeba mít odvahu.²¹⁰

Pokora je úzce spjata s moudrým zacházením s mocí a se schopností sebereflexe. Vyplývá to z textů Václava Havla i Tomáše Halíka. Moc je podle Halíka vždy spojena s pokušením zbožstit sám sebe. Musí-li křesťan zacházet s mocí, pak podobně jako při zacházení s bohatstvím musí stále zápasit o vnitřní svobodu a střízlivost, aby tomuto pokušení nepodlehl. Moc i bohatství patří k tomuto světu a nesmíme je manichejsky demonizovat. Při zacházení s nimi si ale musíme uchovat kritický odstup a realistický pohled, zvaný pokora.²¹¹ Václav Havel řekl: *„Jsem jedním z těch, kteří reflektují svůj pobyt ve své politické funkci jako výraz odpovědnosti k celku, smyslu pro povinnost, a dokonce jako svého druhu obětí. Jak tak ale pozoruji jiné politiky, o nichž vím své a kteří tvrdí totéž, nutí mne to znovu a znovu zkoumat sám sebe a klást si otázku, zda přece jen i já nezačínám obelhávat sám sebe a zda i u mne nejde víc o nepřiznanou touhu potvrdit si, že cosi znamenám a že jsem, než o ryzí službu věci. Zkrátka a dobře: začínám si být trvale podezřelý. Přesněji řečeno: všechny mé dosavadní zkušenosti s politikou a s politiky a všechna má dosavadní pozorování mě nutí, abych si začínal být podezřelý. Abych si byl dokonce o stupínek podezřelejší*

---

²⁰⁹ Srov. HALÍK, T. *Dotkni se ran*, s. 157.

²¹⁰ Srov. HALÍK, T. *Co je bez chvění, není pevné*, s. 214 – 215.

²¹¹ Srov. HALÍK, T. *Oslovit Zachea*, s. 447.

s každou novou cenou, kterou dostanu.“²¹² Je třeba mít na paměti, že moc, podobně jako bohatství, může člověka zaslepit a zkazit, není-li dostatečně bdělý. Člověk vykonávající moc se musí snažit o kritický odstup od sebe samého, plynoucí ze stále obnovovaného vědomí, že je jen dočasným správcem a že jednou ze svého správcovství bude skládat účty.²¹³

Václav Havel upozornil, že v politice je důležité mít takt, instinkt a vkus. Je to důležitější, než politologické vzdělání a sociologické průzkumy. Souvisí to se schopností být zdvořilý při komunikaci, mít cit pro dobovou atmosféru, náladu lidí, povahu jejich starostí, jejich mentální rozpoložení. Politologické, právnické, ekonomické, historické i kulturní vzdělání je pro každého politika neocenitelnou výbavou. Ale vcítění se do druhého, schopnost oslovit ho, schopnost rychle se orientovat nejen v problémech, ale i v lidských duších, schopnost navazovat kontakt a cit pro míru jsou v politice důležitější.²¹⁴

Stačí politikovi, aby byl vybaven cnostmi? Vystačí v politice s moudrostí a pravdomluvností? *„Bud' jak bud', spojí-li se vladařská dispozice s hledáním moudrosti, je to právě požehnání, ocenitelné zejména tehdy, když se touha po trůnu spojí s lhostejností vůči moudrosti, ale také, když se touha po moudrosti spojí s nedostatkem schopnosti vést druhé. Také taková situace totiž může nastat a tehdy je vidět, že ‚svatost‘ ji nezachrání, nemá-li příznivý přirozený podklad“* napsal Jiří Skoblík. Z toho je zřejmé, že za samozřejmou vlastnost politika považuje schopnost vládnout a vést druhé lidi. Jít do politiky bez potřebných vědomostí a dovedností by bylo naivní. Tomáš Halík je přesvědčen, že naše odpovědnost nekončí tím, že „my jsme to přece mysleli dobře“, ale sahá za úzké hranice našich dobrých úmyslů. K tomu dodává: *„Z tohoto hlediska i ona dobromyslná naivita, která nakonec všechno zpacká a překrývá své neuměteltví*

---

²¹² HAVEL, V. *Vážení občané, Projevy červenec 1990 – červenec 1992*, s. 81- 82.

²¹³ Srov. HALÍK, T. *Oslovit Zachea*, s. 400.

²¹⁴ Srov. HAVEL, V. *Projev prezidenta ČSFR Václava Havla při převzetí čestného doktorátu New York University*. [online].

*pobožnými frázemi, kterou tolik zná každý, kdo se pohybuje v křesťanském prostředí, se také může stát hříchem“.*²¹⁵

Člověku, který se chce uplatnit v politice a vnést do ní pravdivost nestačí, aby ctil osmé přikázání. Musí umět vystupovat na veřejnosti, formulovat cíle, získávat spolupracovníky, přesvědčovat, motivovat, spojovat lidi, nalézat kompromisy. Musí být dobrým řečníkem, musí umět mluvit na velkých shromážděních i diskutovat před kamerou. Musí mít manažerské schopnosti a znalosti z psychologie řízení. Musí se umět rychle rozhodovat a musí být odolný, mít „hroší kůži“.²¹⁶ Musí také umět žít v roli. Jan Sokol řekl: *„Politika je oblast určitých rolí. Jedna ze zákeřných stránek moderního života je ta, která nás nutí žít v rolích. Kdo si toto neuvědomuje, má stále pocit, že všichni okolo něho jsou neupřímní. To bohužel plyne z toho, že v moderní společnosti nelze žít jinak než v rolích. V roli zaměstnance, v roli zástupce firmy, v roli advokáta, v roli soudce, v roli učitele a také v roli politika.“*²¹⁷

Tomáš Halík v závěru jednoho ze svých kázání řekl: *„Nemyslím, že by ideálem křesťana byl nekňuba, který stydlivě mačká čepici v koutě, nebo člověk, který dává okázale najevo nezáměr a pohrdání ve vztahu k věcem veřejným, protože už mentálně bydlí v nějakém zásvětném prostoru. Žádné zásvětnictví, žádná falešná, hrbatá pokora! Pocítí-li kdo z vás touhu vstoupit na kolbiště světa, nepotlačujte ji, proměňte ji však. Chceš-li být prvním, vynikej v službě, chceš-li zacházet s mocí, buď v srdci pokorný, čistý a pravdivý a buď si vědom své odpovědnosti - budeme všichni skládat účty ze svého díla a všichni budeme muset odpovědět na otázku, co jsme udělali pro lidi kolem nás. Amen.“*²¹⁸

---

²¹⁵ Srov. HALÍK, T. *Co je bez chvění, není pevné*, s. 214 – 215.

²¹⁶ Srov. tamtéž, s. 324 – 325.

²¹⁷ Srov. SOKOL, J. Vztah křesťanství a politiky. In *Církev a společnost. Mezinárodní sympozium 24. – 26. dubna 1998*, s. 63.

²¹⁸ Srov. HALÍK, T. *Oslovit Zachea*, s. 404.

Závěr

V závěru práce můžeme konstatovat, že křesťan má odpovědnost za svět a společnost. Jeho úkolem je starat se o politický, společenský a hospodářský řád a pomáhat tak rozvíjet důstojnost každého člověka. Vyplývá to z poslání, které nám určil Bůh.

Současná složitá doba potřebuje angažované křesťany, kteří jsou pro společnost kvasem a pomáhají ostatním zejména v tom, že jim dodávají odvahu k životu a ke konání dobra. Jedním z míst kde mohou křesťané spolupracovat na spáse světa je i politika. Církev podporuje křesťany, kteří přijali politickou zodpovědnost, protože práce pro všeobecné dobro je formou naplňování lásky k bližnímu. Práce v politice ale může být pro křesťana náročná, protože křesťan musí často hledat kompromis mezi vysokými mravními ideály a realizací politiky uprostřed nevěřící společnosti.

Pravda má velkou hodnotu pro život jednotlivce i společnosti. Prosazovat pravdivost v oblasti politiky ale dokáže jen ten, kdo jedná v souladu se správně formovaným svědomím. Porušování pravdy je v politice hodně rozšířené, hlavními důvody je zřejmě to, že lež se stala běžnou normou chování a že k získání a udržení moci jsou často využívány nečestné prostředky.

Společnou vlastností dvou velkých osobností české politiky – T.G. Masaryka a Václava Havla – byla láska k pravdě a schopnost bojovat za pravdu i za cenu ztrát. Oba byli věřícími lidmi, i když se nehlásili k žádné konkrétní církvi.

Cílem práce bylo najít odpověď na otázku, zda křesťan může vnášet pravdu a pravdivost do současné české politiky a jaké k tomu potřebuje podmínky. Lze odpovědět, že pokud má někdo šanci vnášet pravdivost do politiky, tak jsou to lidé, kteří mají víru ve vyšší bytí a svoje jednání opírají o formované svědomí. Lidé, kteří mají vědomí odpovědnosti za společnost a odvahu měnit svět k lepšímu. Lidé, kterým moudrost a pokora pomáhá odolat svodům, které práce v politice přináší. Požadavek pravdivosti vyplývá z jejich víry. Ten kdo chce vnášet pravdivost do politiky ale nesmí být naivní a myslet si,

že úcta k pravdě je dostatečnou výbavou pro jeho práci. Prosazovat pravdu v politice může jen člověk, který se v politice umí uplatnit. Předpokladem uplatnění je vedle cností také dostatek potřebných schopností a chuť v politice pracovat.

Cíl práce, který byl vytyčený v úvodu, lze považovat za splněný

Práce má praktický význam - pomáhá získat jistotu, že je možné pracovat v politice a zároveň být pravdivým člověkem.

Práce nabízí témata k dalšímu rozpracování. Je to například vypracování etického kodexu politika, zjištění vztahu k pravdě u dalších osobností politiky (nejenom českých) nebo popsání dalších praktických příkladů porušování pravdy v politice včetně důvodů a důsledků.

Seznam použitých zdrojů

Tištěné zdroje:

AUGUSTINUS, A. *O lži a jiné úvahy*. Třebíč: Akcent, 2000.
ISBN 80-7268-090-0.

BENEDIKT XVI. *Deus caritas est*. Praha: Paulínky, 2006. ISBN 80-869-49-03-6.

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Praha: Česká biblická společnost, 1995. ISBN 80-85810-08-5.

Dokumenty 2. vatikánského koncilu. Církevní konstituce: Gaudeum et spes. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-71113-098-3.

Dokumenty 2. vatikánského koncilu. Dekret o hromadných sdělovacích prostředcích: Inter mirifica. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80-71113-098-3.

DRESLER, J. *Masarykova abeceda*. Curych: Konfrontace, 1976.
ISBN 3-85770-046-7.

FURGER, F. Pravdivost viděná eticky. In *Teologické texty*, 1993, roč. 4, č. 2, s. 38 - 39.

GRÜN, A. *Poselství shůry*. 2. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, 2002. ISBN 80-7192-670-1.

GUARDINI, R. Pravdivost jako cnost. In *Teologické texty*, 1993, roč. 4, č. 2, s. 57 - 58.

HALÍK, T. *Co je bez chvění, není pevné*. Praha: Lidové noviny, 2002.
ISBN 80-7160-628-1.

HALÍK, T. *Dotkni se ran*. Praha: Lidové noviny, 2008. ISBN 978-80-7106-979-9.

HALÍK, T. *Oslovit Zachea*. Praha: Lidové noviny, 2003.
ISBN 80-7106-547-1.

HALÍK, T. Sociální nauka církve. In *Křesťan a politika. Sborník přednášek na téma Křesťan a politika, které proběhly na půdě Křesťanské akademie Praha v přednáškovém roce 1990/91*. Praha: Křesťanská akademie Praha, 1992.
ISBN 80-900615-4-0.

HAVEL, V. *Projevy: leden-červen 1990*. Praha: Vyšehrad, 1990. ISBN 80-7021-069-9.

HAVEL, V. *Vážení občané, Projevy červenec 1990 – červenec 1992*. Praha: Lidové noviny, 1992. ISBN 80-7106-065-8.

HEJDÁNEK, L. Demokracie a pravda. In *Teologické texty*, 1993, roč. 4, č. 2, s. 41- 42.

Katechismus katolické církve. Praha: Zvon, 1995. ISBN 80- 7113-132-6.

KONGREGACE PRO NAUKU VÍRY. *Instrukce k některým otázkám ohledně působení a chování katolíků v politickém životě*. Praha: Česká biskupská konference, 2003.

KOHOUTEK, R. *Základy sociální psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 1998. ISBN 80-7204-064-2.

KROUPA, D. Křesťanská idea státu. In *Křesťan a politika. Sborník přednášek na téma Křesťan a politika, které proběhly na půdě Křesťanské akademie Praha v přednáškovém roce 1990/91*. Praha: Křesťanská akademie Praha, 1992. ISBN 80-900615-4-0.

LEHMANN, K. *Politika a morálka*. Košice: Verbum, 1994. ISBN 80-966957-3-8.

MALÝ, V. Církev a politika. In *Církev a společnost. Mezinárodní sympozium 24. – 26. dubna 1998. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Sdružení sv. Jana Neumanna, 1999. ISBN 80-86074-09-9.

MASARYK, T. *Ideály humanitní*. Praha: Melantrich, 1990. ISBN 80-7023-036-3.

MORIN, D. *Učení II. vatikánského koncilu*. Praha: Paulínky, 1999. ISBN 80-86025-17-9.

PALOUŠ, R. Náš. In *Zplnosti Kristovy. Sborník k devadesátinám Oto Mádra*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 19 – 20. ISBN 978-80-7195-138-4.

PESCHE, K.H. *Křesťanská etika*. Praha: Vyšehrad, 1999. ISBN 80-7021-331-0.

PLATÓN. *Ústava*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1993. ISBN 80-205-0347-1.

SKOBLÍK, J. *Morálka v dialogu*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, s.r.o., 2006. ISBN 80-7192-706-6.

SOKOL, J. Vztah křesťanství a politiky. In *Církev a společnost. Mezinárodní symposium 24. – 26. dubna 1998. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích*. České Budějovice: Sdružení sv. Jana Neumanna, 1999. ISBN 80-86074-09-9.

ŠRAJER, J. Křesťan a politika aneb odpovědnost za svět a politiku. In *Zplnosti Kristovy. Sborník k devadesátinám Oto Mádra*. Praha: Karmelitánské nakladatelství, 2007, s. 308 – 321. ISBN 978-80-7195-138-4.

ŠRAJER, J. Teologická etika a česká přítomnost. In *Teologické texty*, 2003, roč. 14, č. 4, s. 46 - 54.

SUTOR, B. *Politická etika*. Praha: OIKOMENH, 1996. ISBN 80-86005-17-8.

VYBÍRAL, Z. *Lži, polopravdy a pravda v lidské komunikaci*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-812-0.

Život a poslání křesťanů v církvi a ve světě. Závěrečný dokument Plenárního sněmu katolické církve v ČR. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, s.r.o., 2007. ISBN 978-80-7195-162-9.

Život z víry. Překlad 2. dílu katolického katechismu pro dospělé. České Budějovice: Jihočeská Univerzita, Teologická fakulta, 1998. ISBN 80-86074-02-1.

Elektronické zdroje:

DANEŠ, M. *Pravda a lež*. [online]. [cit. 2008-03-16]. Dostupné z: <<http://www.virtually.cz/?art=5577>>.

Divini redemptoris. Encyklika Pia XI. [online]. [cit. 2008-01-16]. Dostupné z: <<http://www.kebrle.cz/katdocs/DiviniRedemptoris.htm>>.

DOLISTA, J. *Politické působení církví ve společnosti*. [online]. [cit. 2008-01-4]. Dostupné z: <<http://www.cspv.cz/dokumenty/kongres2006/SP%201/Josef%20Dolisa.pdf>>.

Encyklika pápeže Benedikta XVI. Spe salvi. [online]. © KBS 1997-2008, [cit. 2008-04-01]. Dostupné z: <<http://www.kbs.sk/?cid=1199729367>>.

HALÍK, T. *Role církví v událostech roku 1989*. [online]. © Dominik Turchich, 2004. [cit. 2008-01-15]. Dostupné z: <<http://www.halik.cz/clanky/weimar2008.php>>.

HAVEL, V. *Novoroční projev prezidenta republiky Václava Havla*. [online]. © 1996-2008 Radio Prague. [cit. 2008-03-02]. Dostupné z: <<http://www.radio.cz/cz/clanek/6496/limit>>.

HAVEL, V. *Projev prezidenta ČSFR Václava Havla při převzetí čestného doktorátu New York University*. [online]. [cit. 2007-12-10]. Dostupné z: < <http://old.hrad.cz/president/Havel/speeches/1991/2710.html>>.

HAVEL, V. *Projev prezidenta republiky Václava Havla při odhalení pomníku T. G. Masaryka*. [online]. [cit. 2007-12-10]. Dostupné z: <<http://old.hrad.cz/president/Havel/speeches/1993/0703.html>>.

KLAUS, V. *Novoroční projev prezidenta republiky*. [online]. [cit. 2008-04-02]. Dostupné z: <http://www.hrad.cz/cms/cz/prezident_cr/klaus_projevy/5090.shtml>.

KOUBSKÁ, L. *Pomlouvát je ohyzdné – a lidské*. [online]. [cit. 2009-03-16]. Dostupné z: <<http://www.sanquis.cz/index.php?linkID=akt915>>.

KROUPA, D. *K pramenům Masarykovy filozofie praxe*. [online]. Copyright © 2001 Daniel Kroupa. [cit. 2009-03-02]. Dostupné z: <<http://www.danielkroupa.cz/filosof.asp?area=3>>.

LODEK, A. *Existuje v mém životě nějaký bůh?* [online]. [cit. 2009-03-12]. Dostupné z: < <http://www.kadel.cz/dchp/zamysleni/zprava.asp?id=17>>.

MACHOTKA, O. *Náš Masaryk* [online]. [cit. 2007- 11-10]. Dostupné z: <<http://www.masarykovaspolecnost.info/masarykovaspolecnost/index1.htm>>.

NEŠPOR, K. *O pravdě (ne)jen na prezidentské vlajce*. [online]. © 1999 - 2008 NetCentrum, publikováno 14.02.2008 [cit. 2008-02-24]. Dostupné z: <<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/karel-nespor.php?itemid=2694>>.

NOBLE, I. *Duchovní situace v ČR - výzvy, trendy a nová duchovní orientace v ČR*. [online]. [cit. 2008-03-15]. Dostupné z: <<http://www.iespraha.cz/?q=node/46>>.

PEHE, J. *Nebude druhý Havel*. [online]. [cit. 2009-02-20]. Dostupné z: < <http://www.pehe.cz/clanky/2003/nebude-druhy-havel>>.

RYNEŠ, V. *Občanská společnost a politické angažování křesťana*. [online]. © 1997-2009 KDU-ČS. [cit. 2009-02-15]. Dostupné z: <<http://www.kdu.cz/subweb/default.asp?page=311&idr=10316&IDCl=24029>>.

SIMAJCHL, L. *Desatero Božích přikázání - pravidla dobrého člověčenství*. [online]. [cit. 2008-01-12]. Dostupné z: <http://www.knihovna.net/KNIHA/0004_t.htm>.

SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, Centrum pro výzkum veřejného mínění. *Jaký by měl být český prezident?* [online]. [cit. 2009-02-23]. Dostupné z: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100185s_PI30228.pdf>.

SOCIOLOGICKÝ ÚSTAV AV ČR, Centrum pro výzkum veřejného mínění. *Jak posuzovat politiky?* [online]. [cit. 2009-02-23]. Dostupné z: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/zpravy/100028s_PI20226.doc>.

SOKOL, J. *Křesťan a politika*. [online]. [cit. 2008-02-02]. Dostupné z: <<http://www.jansokol.cz/cs/n-p-krestan.php>>.

SOKOL, J. *Třináct let na Hradě*. [online]. [cit. 2009-03-12]. Dostupné z: <<http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=031&clanek=010301>>.

ŠRAJER, J. *Teologická etika a česká přítomnost*. [online]. © Webdesign, 2004 - 2006. [cit. 2008-03-12]. Dostupné z: <<http://teologicketexty.cz/index.php?s=clanek&kod=20050411115234&nadpis=Teologicka-etika-a-ceska-pritomnost>>.

SKOBLÍK, J. *Pravda a čest jako nezbytné individuální a sociální hodnoty pro lidský život*. [online]. Poslední aktualizace 1.11.2005 [cit. 2008-01-11]. Dostupné z: <http://ktf.cuni.cz/~skoblik/km_nove/km_kapitola6.htm>.

TOPOLÁNEK, M. *O novinářích – a taky trochu o mně*. [online]. © 1999 - 2008 NetCentrum. [cit. 2009-03-12]. Dostupné z: <<http://blog.aktualne.centrum.cz/blogy/mirek-topolaneck.php?itemid=439>>.

TOPOLÁNEK, M. *Tlačit to někam - rozhovor vedl Jan Potůček*. [online]. [cit. 2009-03-12]. Dostupné z: <<http://www.virtually.cz/index.php?art=0651>>.

VETCHÝ, O. *Lež je dnes skoro norma*. [online]. Televize.cz © copyright 2005 [cit. 2009-02-02]. Dostupné z: <<http://televize.cz/scripts/detail.php?id=43341>>.

ZDRAŽILOVÁ, I. *Informace a dezinformace*. [online]. Copyright Inflow © 2007–2009. [cit. 2009-02-11]. Dostupné z: <<http://www.inflow.cz/informace-dezinformace>>.

Seznam zkratek

Biblické zkratky

Gn	První Mojžíšova
Ex	Druhá Mojžíšova
Dt	Pátá Mojžíšova
Mdr	Knih moudrosti
Mt	Matouš
Ef	Efezským
J	Jan
Jk	List Jakubův
Ž	Žalmy

Zkratky dokumentů

GS	Pastorální konstituce o církvi v dnešním světě Gaudium et spes
IM	Dekret o hromadných sdělovacích prostředcích Inter mirifica

Jiné zkratky

apod.	a podobně
atd.	a tak dále
např.	například
srov.	srovnej
tzv.	takzvaný
TT	Teologické texty

ABSTRAKT

Kolářová, L. *Pravda v politice. Může křesťan vnášet pravdivost do současné české politiky?* České Budějovice 2009. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra teologické etiky, sociální etiky a etického vzdělávání. Vedoucí práce J. Šrajer.

Klíčová slova: křesťan, společnost, politika, etika, morálka, pravda, pravdivost, lež.

Práce se zabývá pravdou a pravdivostí v našem životě a v politice. Cílem je najít odpověď na otázku, zda křesťan může vnášet pravdivost do současné české politiky. V první kapitole jsou řešeny obecné otázky, které souvisí se smyslem života, se svobodou, se vztahem křesťana vůči sobě, světu a Bohu. Druhá kapitola je zaměřena na pravdu a pravdivost. Pravda je zkoumána z hlediska víry, jsou rozpracovány její dimenze. Lež je popsána jako hřích a jako psychologický problém. Je nastíněna charakteristika pravdivého člověka. Třetí kapitola řeší vztah politiky a morálky a posuzuje význam mravní způsobilosti politika. Čtvrtá kapitola popisuje vztah k pravdě u Tomáše G. Masaryka a Václava Havla. Obsahuje i vizi pravdivého a úspěšného politika. V závěru jsou shrnuty dílčí výstupy práce a je zhodnocen její význam.

ABSTRACT

Kolářová, L. *Truth in Politics. Should the Christian Fellow Contribute to Keeping the Truth in Contemporary Czech Politics?*

Key words: Christian, society, politics, ethics, morality, truth, trueness, lie.

The thesis focuses on true and trueness in our lives and in politics especially. It deals primarily with the question, whether the Christian fellow should contribute to keeping the truth in contemporary Czech politics. General questions, namely purpose of life, the notion of freedom or the Christian's position to himself or herself, his or her surroundings or the relation to God, are discussed in the first chapter. The notions true and trueness are discussed consequently. The true is seen from believer's perspective and the chapter describes its important dimensions. The notion lie is considered both as a sin and as psychological problem. This chapter includes brief psychological profile of people keeping truth as well. The third chapter analyzes the relation between politics and morality and assesses the importance of moral competences of politicians. Fourth chapter describes the attitude to truth held by Tomáš Garrigue Masaryk, or Václav Havel respectively. It includes the vision of truthful and successful politician as well. The conclusion summarizes the outputs of this thesis and assesses its importance.